STUDIE-REEKS VAN MR. J. W. L. DE BOOY,
DR. IR. M. D. DUT EN PROF. DR. J. L. PIERSON JR.

DE NIEUWE ECONOMISCHE STAAT

UITG. MIJ.
DE AMSTER-
DAMSCHE
KEURKAMER

De
Nieuwe Economische
Staat

STUDIE-REEKS VAN Mr. J. W. L. DE BOOY
Dr. Ir. M. D. DIJT EN Prof. Dr. J. L. PIERSON Jr.

DE NIEUWE ECONOMISCHE STAAT

I De Economische Volkenbond
II Crisisbestrijding door internationale samenwerking
III Korte theorie van de Corporatieve Staatsinrichting

DE AMSTERDAMSCHE KEURKAMER

amsterdam, c. 1935

I

De Economische Volkenbond

DE ECONOMISCHE VOLKENBOND

De politieke Volkenbond heeft gefaald omdat de oprichter de mentaliteit der verschillende volkeren overschatte en weigerde zelf lid te worden van het instituut door hem gepropageerd, én omdat een ware Volkenbond álle volkeren behoort te omvatten en in staat moet zijn een lid desnoods te dwingen zijn resoluties aan te nemen.

De wereld is nog niet rijp voor dergelijke experimenten. Het mislukken der ontwapeningsconferentie is hier wel het beste bewijs van.

Het komt mij voor *dat wij aan het verkeerde eind beginnen.* Geen volkenbond is mogelijk, geen ontwapening uitvoerbaar, zelfs geen Pan-Europa is denkbaar, wanneer er geen onderling vertrouwen is. En vertrouwen kan alleen worden hersteld, wanneer er een gezonde harmonie en evenwicht is in de economische verhoudingen der wereld.

Daarom moeten wij van de economische zijde beginnen en daarna geleidelijk naar de politiek overgaan.

Een politieke Volkenbond kan slechts ontstaan, wanneer de volkeren economisch hecht aan elkander verbonden zijn. Naarmate deze economische gebondenheid, afhankelijkheid wordt, zal de Bond van vaag toekomstbeeld vanzelf correcter vormen aan gaan nemen.

De tegenwoordige crisis is een *economische crisis.* De oplossing moet een *economische oplossing* zijn.

Het groote voordeel van een Economischen Volkenbond is, dat de Bond aanstonds in werking kan treden, zelfs indien er maar enkele landen lid zijn. De gegevens die de Bond zal verzamelen, moeten onmiddellijk toegankelijk zijn voor groepen en particulieren, die in nauwer contact wenschen te komen met 's werelds economisch bestel.

Elk land zou een *Nationaal Economische Raad* moeten hebben, een soort centrale groepeering der *Provinciaal Economische Raden* met een door de Regeering aangewezen president, zoodat de Nat. Econ. Raad de Regeering achter zich heeft, wat haar positie natuurlijk sterker maakt.

De Econ. Volkenbond zou b.v. permanent in het Vredespaleis te Den Haag kunnen zetelen en de president zou voor vier jaar door de leden gekozen kunnen worden. Elk land kan twee of drie leden afvaardigen.

De *stabiliteit* van het Gouvernement en de *mate van organisatie* der economische krachten van elk land bepaalt de rol die het zal spelen in de wereld en bepaalt dus ook de welvaart der groepen en individuen.

Het spreekt vanzelf dat de landen met *economische discipline* het meest van den Economischen Volkenbond zullen profiteeren, wat weer niet wil zeggen dat andere landen als Frankrijk, Engeland, België of Nederland van nature achteraan moeten komen. Onverschillig welk land kan economisch georganiseerd worden daar niemand van werkelijk goeden wil, bezwaren zal maken tegen zulk een groepeering van alle economische krach-

ten, waarmee het werk van den economischen Volkenbond vergemakkelijkt zou worden. Dit beteekent het mogelijke eind der crisis, afname van het aantal werkloozen, en wederopleving van den vrijen internationalen handel.

De Economische Volkenbond zal zich van alle politieke actie onthouden. De Bond vraagt twee zaken van elk land: AUTORITEIT en een of andere ECONOMISCHE ORGANISATIE of DISCIPLINE.

De politieke structuur der verschillende regeeringen gaat hem niet aan, zoolang deze zich met hun eigen zaken bemoeien en niet probeeren hun speciale politieke systeem in een ander land te propageeren. Voor elke inbreuk op dit principe moet voornamelijk de *internationale pers* verantwoordelijk gesteld worden.

Elk politiek systeem dat autoriteit en economische discipline waarborgt, is dus geschikt voor het gestelde doel. De scherpe politieke verschillen tusschen de ernstige belijders van de vele partijen zullen minder markant worden en ten slotte afslijten, naarmate *de systemen zelve geleidelijk een zekere norm zullen naderen.*

Alle critiek op het politieke systeem van een ander volk moet geheel en al vermeden worden.

Economie met politieken achtergrond zal meer waard blijken te zijn dan politiek met een ongeregelden nietcentraal georganiseerden economischen achtergrond. Verschil in ras kan geen bezwaar van beteekenis vormen.

Alle politieke systemen zijn excellent in theorie, maar daar de dragers van deze systemen onveranderlijk menschen zijn, zal alleen dát systeem stand houden,

dat zich het best aanpast aan de voornaamste menschelijke eigenschappen.

Maar dit gaat den Bond niet aan, noch kan het eenigen invloed op zijn werking hebben.

De *Nationaal Economische Raad* bovengenoemd, zal uit de *Prov. Econ. Raden* samengesteld worden en daar deze de kleinste eenheden zijn in direct contact met het dagelijksch leven, zijn ze, gegeven het bestaan van de E.V.B. en de N.E.R., de belangrijkste lichamen die behoorlijk beschreven dienen te worden.

De *Provinciaal Economische Raad* zou den Commissaris der Koningin tot president moeten hebben, om het verband met de Regeering tot stand te brengen, en de leden zouden moeten bestaan uit vertegenwoordigers van alle economische krachten, dus ook technici, medici, juristen, artiesten, etc. De vertegenwoordigers zouden zoowel van werkgevers- als van werknemerszijde moeten zijn. De P.E.R. zou een ideaal provinciaal economisch parlement kunnen zijn.

In Nederland behoeft de burgeroorlog tusschen de 53 onofficieele en de 13 officieele partijen geen grooten invloed te oefenen op dezen gang van zaken, omdat hun verschil in meening voornamelijk op politiek terrein ligt. In het algemeen gesproken wenschen allen een gezond economisch leven en zij die niet wenschen mede te werken staan het welzijn van hun land in den weg.

Wanneer wij het geheele probleem van de oplossing der crisis van dit gezichtspunt bekijken, dan verliezen de politieke verschillen tusschen de burgers van één land, en de verschillen in regeeringssystemen der landen

onderling, hunne belangrijkheid, omdat het doel van den Econ. Volkenbond vér boven het locale, nationale of internationale politieke doel der militante partijen uitgaat. Gevaar is er niet aan verbonden, noch is het absoluut noodzakelijk er voor te sterven. Toch is het aantrekkelijk genoeg voor de stille werkers van goeden wil om hun leven aan dit hooge doel te wijden.

Waarom zouden zij, die een land economisch kunnen maken en breken, hun lot niet in eigen handen nemen, hun regeering vragend hen bij te staan in hun moeilijke taak, en van hun kant belovend voor zoover mogelijk achter de regeering te staan. Zoo kunnen inwendige spanningen vermeden worden. Wanneer producent, distribuent en consument vereenigd zijn door middel van de respectievelijke Nat. Econ. Raden, zal geen regeering oorlog durven of zelfs kunnen verklaren, en dan zal de ontwapening eenvoudig *gebeuren,* rustig en bijna onzichtbaar.

Laten wij voor alles realiseeren dat *elk regeeringssysteem steeds verandert,* wanneer wij van plan mochten zijn de voortreffelijkheid van een bepaald stelsel aan te toonen. Men kan derhalve in politieken zin niet spreken van het Fascisme, het Communisme of Liberalisme, maar wél van „het Fascisme van 1926" of „het Communisme van 1934", etc. Van dit punt uit belicht zijn alle verstarde theorieën *zinloos* en dus zijn ook zij die deze bestrijden met andere verstarde theorieën van alle verstand ontbloot.

Wanneer de volkeren der aarde door economische banden verbonden zullen zijn, zal geen theorie den tijd hebben te verstarren en dan zal de echte vrijheid,

gedisciplineerde vrijheid op deze aarde heerschen.

Helpt ons dit nieuwe doel te verwezenlijken, grooter dan de geschiedenis ons kan toonen:

economische vrede en bestaansmogelijkheid voor allen.

Het kan gedaan worden. Doet het nu.

P.

II

Crisisbestrijding door Internationale Samenwerking

CRISISBESTRIJDING DOOR INTERNATIONALE SAMENWERKING

Geen land kan politiek en economisch een eiland zijn. Wij moeten trachten de eenheid der Westersche cultuur, zoo goed en zoo kwaad als dat mogelijk is, als basis voor de moderne beschaving te bewaren.

(Mussolini in Alg. Handelsblad 12/7/31)

Wij beleven paradoxale tijden.

Terwijl de uitvindingen, de ontdekkingen en de verbeteringen op ieder gebied van voortbrenging de laatste eeuw in het algemeen en in de jaren na den oorlog van 1914/18 in het bijzonder tallooze zijn geweest, beleeft de wereld thans een ongekende crisis, die de productie lamlegt en versobering, armoede en werkloosheid meebrengt

Er schijnt van alle goederen genoeg of te veel te zijn. Naïef geredeneerd zou er nu een ongekende bloei moeten heerschen, waarbij al onze cultureele instellingen zouden kunnen worden uitgebreid en vervolmaakt en waarbij wetenschap, kunst en religie tot een ongekende ontwikkeling zouden kunnen geraken.

In plaats hiervan dwingen de omstandigheden ons de cultureele instellingen door bezuiniging en versobering te beperken, terwijl de beoefenaren van kunsten en wetenschappen een onzekere toekomst hebben.

Slechts één goed schijnt in onvoldoende hoeveelheid voortgebracht te zijn, n.l. het goud, want, hoewel reeds voor een bedrag van ongeveer 30 milliard gulden in de verschillende kelders van circulatiebanken is ondergebracht, gaat men koortsachtig voort de voorraad van dit goed te vergrooten.

Deze paradox past niet meer in onze samenleving en dient te worden opgeheven.

Terwijl de techniek van het verkeerswezen op het gebied van het spoorwegverkeer en van de zeevaart en op het gebied van het automobielverkeer en van de luchtvaart zoo vervolmaakt is, dat de mogelijkheid bestaat binnen korte tijden verschillende landen te bezoeken, waardoor de volken zeer dicht tot elkaar zijn gebracht en terwijl de techniek van het telefoon-, het telegraaf- en vooral van het radiowezen zich zoodanig heeft ontwikkeld, dat de volken hierdoor hoe langer hoe meer met elkaars cultuur vertrouwd raken, heeft de economische crisis tot gevolg, dat diezelfde volken door allerlei maatregelen hoe langer hoe meer hun onderlinge banden verbreken.

Terwijl verder de volkeren door de ervaringen van den laatsten wereldoorlog tot de erkenning zijn gekomen, dat een nieuwe oorlog tusschen de Europeesche staten onderling, mede dank zij de geweldige vooruitgang op het gebied van de vernietigingsmiddelen, tot een ondergang van de Westersche cultuur zou moeten voeren, kunnen de regeeringen nog steeds niet tot een oplossing komen op de verschillende ontwapeningsconferenties. Integendeel, de bewapeningen nemen hand over hand toe en terwijl de bevolkingen om

vrede roepen, schijnt een nieuwe oorlog nabij.

De diepere zin van dit alles ligt hierin, dat de Westersche volken een ontwikkelingsgang hebben meegemaakt, waarbij de onderlinge economische en politieke afhankelijkheid van die staten steeds grooter werd, zonder dat dit voldoende aan die staten bewust werd. Daarmee gepaard is ons Westersche productiestelsel, juist mede door de grootere vervolmaking, hoe langer hoe onevenwichtiger geworden, zonder dat dit voldoende begrepen werd. Dit bracht mee, dat bij het verbreken van het economisch evenwicht in en na 1929 niemand daarop voldoende was voorbereid en te hooi en te gras maatregelen werden genomen door de afzonderlijke regeeringen om de gevolgen van de economische crisis, die internationaal is, nationaal te bestrijden. M.a.w.: de verschillende Westersche staten ontvluchten de gemeenschappelijke moeilijkheden, die door de crisis zijn ontstaan en trachten ieder op zijn wijze de moeilijkheden te boven te komen, waardoor de samenleving der Wertersche staten dreigt te verbreken met alle schadelijke gevolgen, die daaruit moeten voortvloeien.

Hierbij komt, dat met het optreden van Rusland, na de revolutie van 1917 en met het optreden van Japan in de laatste jaren machten zijn opgekomen met van de Westersche cultuur afwijkende methoden, die een sterke centrale gezagspool hebben: Rusland in Moscou en Japan in Tokio, waartegenover de Westersche cultuur ondanks haar organischen samenhang, geen tegenpool te stellen heeft. Integendeel, het is, alsof van het Westen geen leiding meer uitgaat en zoo zien

we o.a., dat de afzonderlijke Westersche staten zich richten op de polen Moscou en Tokio en daarbij het onderlinge organische verband, dat tusschen die staten zou moeten bestaan, verbreken of verzwakken.

De economische moeilijkheden, door de crisis veroorzaakt, geven aanleiding tot zeer ingewikkelde en zeer ingrijpende maatregelen op ieder gebied van productie en distributie, waarbij de politieke en maatschappelijke tegenstellingen steeds grooter worden en waarbij toestanden ontstaan, die eenerzijds het smokkelen en de corruptie in de hand werken en anderzijds door verstarring van het productieapparaat de ondernemingsgeest dooden.

Moeten we de symptomen van afbraak, die zich in het huidige tijdsgewricht op politiek en economisch gebied voordoen, beschouwen als het begin van het einde van de Westersche cultuur? Zijn er niet verschillende aanwijzingen in den tegenwoordigen tijd, die we kunnen vergelijken met soortgelijke verschijnselen in perioden van verval van vroegere, eens hoogstaande beschavingen? Zijn er niet verschillende symptomen van eenerzijds toenemend verval van zeden en anderzijds verstarring van economische verhoudingen, waarmee ook voor duizenden jaren de ondergang van eens bloeiende culturen werd ingeleid?

Zeer zeker moeten we deze vragen in bevestigenden zin beantwoorden.

Doch daarnaast getuigen toch vele daden en uitlatingen van onzen tijd van een wil de samenleving nationaal en internationaal te brengen op een hooger cultureel niveau, waarbij naast een meer gelijkmatige

ontwikkeling van de welvaart een veel intensiever beoefening van wetenschap, kunst en religie mogelijk zal zijn.

Voor dit alles is echter noodig, dat de Westersche staten zich bewust worden van de nooden van deze cultuur als geheel en zich bewust worden van de plaats, die iedere staat in de samenleving van Westersche staten inneemt of in dient te nemen. Verbreking van de onderlinge samenhang moet leiden tot verval van de Westersche cultuur als geheel en verval van de Westersche cultuur beteekent verval van de afzonderlijke tot die cultuur behoorende staten.

Het z.g. kapitalistische productiestelsel, dat zich met de Westersche cultuur ontwikkelde en dat de algemeene welvaart (die zich o.a. uit in de koopkracht van de arbeidende bevolking), ondanks een sterk toenemende bevolking, ongekend verhoogde, wordt gekenmerkt door het afwisselend voorkomen van tijden met opgaande en tijden met dalende prijzen, door het afwisselend optreden van tijden met afnemende en tijden met toenemende werkloosheid of m.a.w. door conjunctuurschommelingen. Voor den oorlog van 1914/18 waren die schommelingen vaak ook zeer heftig, doch ze werden verdragen, weinig of niet bestreden en.... „uitgeziekt", d.w.z. de grondslagen van het productiestelsel werden daarbij niet aangetast.

De tegenwoordige crisis is van geheel andere orde. Deze crisis wordt niet uitgeziekt, doch op vele manieren bestreden, terwijl hierbij vrijwel alle grondslagen van het productiestelsel worden aangetast. De bindingen van dat stelsel worden verbroken en de vrijheden op-

geheven. De verbroken bindingen leiden tot losbandigheid en de opgeheven vrijheden brengen verstarring en verval mede.

Tot de bindingen van het productiestelsel in de Westersche staten behoorden o.a.:

a. De gouden standaard. Vooral na 1870 berustten de nationale en de internationale handel en de nationale en internationale credietverleening in en tusschen de Westersche staten op den gouden standaard, waarbij de waarde van het geld in elk dezer staten vast aan het goud verbonden was. Wel is waar is deze binding steeds nationaal gedecreteerd geworden, doch juist in het internationale verkeer vonden deze nationale bindingen hun grootste beteekenis en rechtvaardiging.

In de tegenwoordige crisis is deze binding (hoewel soms tijdelijk) in het allerbelangrijkste deel van de Westersche staten verbroken en wordt in hoofdzaak slechts gehandhaafd daar, waar de crediteurenbelangen overwegen (Frankrijk, Nederland, Zwitserland, enz.).

b. Het crediet. Vorderingen en schulden plegen te worden aangegaan in geld en dus aan dat geld gebonden te worden.

In de tegenwoordige crisis worden vele credieten verkleind of opgeschort (b.v. Duitschland, welk land in verband met den aard van zijn schulden meer belang heeft bij een moratorium of bij een schuldendelging — „seisachtheia" — dan bij een verlaten van den gouden standaard).

c. De pacht. Een pachtverbintenis wordt vaak voor langen tijd aangegaan.

In Nederland zijn deze verbintenissen al of niet met ingrijpen van de regeering (crisispachtwet) ten deele verbroken.

Tot de vrijheden van het Westersche kapitalisme behoorden o.a.:

a. De vrije prijsvorming. Behalve van goud, werden de prijzen van de meeste producten op de markt bepaald door vraag en aanbod.

Deze vrije prijsvorming is voor een zeer groot aantal producten en diensten opgeheven.

b. De vrije handel. Deze ondervond ook voor den oorlog van 1914—1918 zijn grootste vrijheid in tijden met goede conjunctuur en een geringere vrijheid in tijden met slechte conjunctuur.

De vrije handel is in de tegenwoordige crisis, zoowel in het nationale als in het internationale verkeer vrijwel volledig opgeheven en de handel is thans verstard in monopolies en contingenteeringen.

c. De vrijheid van vestiging.

Deze vrijheid is ten gevolge van de crisismaatregelen in Nederland opgeheven voor verschillende takken van land- en tuinbouw en voor de binnenscheepvaart.

d. De vrijheid van voortbrenging.

Deze is in Nederland voor verschillende producten opgeheven (b.v. vlas, tarwe, suikerbieten, aardappelen, rundvee, kippen, varkens, bloembollen, groente) of afhankelijk gemaakt van voorschriften.

e. De vrijheid van arbeid en van dienstverrichting.

Deze is in Nederland opgeheven, b.v. voor de binnenscheepvaart.

Bij dit algemeen verbreken van redelijke bindingen en opheffen van redelijke vrijheden ontstaat wanorde, onzekerheid, werkloosheid, smokkelarij en corruptie, armoede en wantrouwen, in het kort: chaos. Een en ander is ook het gevolg van het feit, dat de meeste regeeringen de gevolgen van de genomen maatregelen niet hebben voorzien en daarbij blijk hebben gegeven de beteekenis van de huidige crisis niet te vatten. Vaak zijn de maatregelen het gevolg van het toegeven aan aandrang van de verschillende bevolkingsgroepen en er schijnt veeleer een chaotische strijd om de groepsbelangen te bestaan, dan een redelijke behartiging van het boven die groepsbelangen uitgaande algemeene belang.

Denkbaar en zelfs waarschijnlijk is, dat ten slotte, ondanks al deze chaotische maatregelen de crisis wordt overwonnen en de oude bindingen en vrijheden weer zooveel mogelijk worden hersteld. Wanneer dan echter niet tot een redelijke ordening gekomen wordt, is het zeker, dat binnen niet te langen tijd weer een ernstige crisis, wellicht nog ernstiger dan de tegenwoordige, zal moeten optreden. Intusschen is het echter noodzakelijk voor de Westersche staten, dat een behoorlijke internationale samenwerking ontstaat, vóór dat een nieuwe Europeesche oorlog, die het waarschijnlijk gevolg zou zijn van een nieuwe hoogconjunctuur, het Westen onherroepelijk zou vernietigen.

Maar vooral ook een spoedige opheffing van de

tegenwoordige crisis, vooral met het oog op de afwijkende productiestelsels van Rusland en Japan, is een noodzaak, doch deze opheffing vraagt twee dingen. In de eerste plaats is het noodig, dat de regeeringen de crisis op *willen* heffen en in de tweede plaats is noodig, dat zij de crisis op *kunnen* heffen.

In het volgende zal niet nagegaan worden, op welke wijze de wil tot crisisbestrijding bij de regeeringen kan worden opgewekt. Inzicht in het geheele probleem is daarvoor noodzakelijk, doch ook is noodzakelijk, dat de verantwoordelijke personen zich op het algemeen belang concentreeren en de nationale en groepsbelangen leeren zien in het verband van de Westersche cultuur als geheel. Zoolang nationale en groepsbelangen voorop worden gesteld en het verband van de Westersche cultuur wordt verbroken, zoolang zullen diezelfde nationale en groepsbelangen nimmer behoorlijk tot hun recht kunnen komen. Er schijnt heel wat ellende voor noodig om de verantwoordelijke personen van deze waarheid te doordringen.

Wanneer we nu gaan behandelen op welke wijze de crisis *kan* worden bestreden, vooropgesteld, dat de regeeringen de crisis zullen *willen* bestrijden, dienen we uit te gaan van het bestaande en zal gezocht moeten worden naar instellingen, die het bestaande op hooger niveau brengen. De maatregelen, welke genomen moeten worden tot beheersching van de conjunctuur, zullen doeltreffend moeten zijn, doch ook moeten passen bij de ontwikkeling van de wereldgebeurtenissen. Zij moeten daarom m.i.:

1. werkzaam zijn over het geheele gebied, waar de

conjunctuur gelijksoortig en gelijktijdig verloopt (vrijwel het geheele hoogkapitalistische gebied);

2. alleen ingrijpen in de particuliere productie, wanneer dit voor de algemeene welvaart noodzakelijk is en de productie zoo mogelijk slechts indirect beïnvloeden;

3. toelaten, dat de voortbrenging van de goederen zooveel mogelijk daar plaats vindt, waar de omstandigheden daarvoor het gunstigst zijn, de productiekosten dus het geringst;

4. eenvoudig en overzichtelijk zijn.

Tot de redelijke vrijheden, die naast de redelijke bindingen het productiestelsel tot 1929 kenmerkten, behoorde de vrije prijsvorming. De redelijkheid van de vrije prijsvorming berust in hoofdzaak hierop, dat de prijs een regelende functie uitoefent t.o.v. productie en consumptie. In het algemeen n.l. zal bij grootere productie dan consumptie de prijs dalen, ten gevolge waarvan de productie afneemt en de consumptie toeneemt, waarbij een nieuw evenwicht optreedt. In de werkelijkheid gaat deze regel echter niet zoo eenvoudig op en vooral niet bij de grondstoffen, terwijl van deze grondstoffen de agrarische over het algemeen zoowel aan de zijde van de productie als aan de zijde van de consumptie slechts zeer moeizaam reageeren op prijsveranderingen.

Laat ons een voorbeeld nemen aan de tarwe. Bij een te groote productie daalt de prijs, waardoor ook de broodprijs — al is het procentisch veel minder — zal dalen. Bij de heerschende betrekkelijk groote welvaart is echter de vraag naar brood onelastisch, d.w.z.

bij die lagere prijzen wordt niet meer brood gegeten en dus ook niet meer tarwe geconsumeerd. Aan de andere zijde neemt de productie van tarwe niet af door de lagere prijzen, zoodat de vrije prijsvorming voor een product als tarwe in den tegenwoordigen tijd nòch zin heeft voor de regeling van de productie, nòch zin heeft voor de regeling van de consumptie of m.a.w. vrijwel geen zin meer heeft. Het is daarom noodzakelijk en redelijk, dat de vrijheid van de prijsvorming voor een product als tarwe wordt opgeheven en voortaan voor tarwe een gebonden prijsvorming ingevoerd wordt. Waar het op aankomt is een prijsbinding te verwerkelijken, die past bij de overige bindingen en vrijheden en die deze overige bindingen en vrijheden weer helpt verwerkelijken.

De zin van de vrije prijsvorming bestaat wel voor die producten, waarvan òf de productie òf de consumptie òf zoowel productie als consumptie snel kan worden uitgezet of ingekrompen bij veranderingen van den prijs.

Het is bekend, dat de grondstoffen het bezwaarlijkst op prijsveranderingen reageeren en aan de sterkste prijsschommelingen onderhevig zijn.

De jaarlijksche wereldproductie en bijgevolg ook omstreeks de jaarlijksche wereldconsumptie der belangrijkste grondstoffen bedroeg gemiddeld in de jaren van 1920 tot 1930 ongeveer de volgende som geld (in milliarden guldens):

Steenkool	15.5	Maïs	9.-
Rijst	13.—	Petroleum	8.—
Tarwe	13.—	Suiker	6.—

Haver	5.4	Koffie	1.2
Katoen	5.3	Koper	1.—
Wol	3.9	Rubber	1.—
Rogge	3.8	Goud	1.—
IJzer	3.7	Thee	0.5
Gerst	2.8	Tin	0.4

De overige grondstoffen hebben een veel geringer aandeel in het totale bedrag der jaarlijksche productie.

Nu is de invloed van ieder product op de algemeene conjunctuur niet recht-evenredig met het aandeel van elk product in het totaal bedrag. Van invloed is o.a. of een grondstof meer in het bijzonder wordt voortgebracht in de hoog-ontwikkelde gebieden dan wel in de minder ontwikkelde landen. In de hoogontwikkelde streken wordt gewoonlijk een veel grooter percentage van de productie van een goed omgezet in geld, reden, waarom b.v. de tarweprijs van meer belang is voor de conjunctuur, dan de rijstprijs. Zeer duidelijk komt dit uit in de tegenwoordige crisis. Juist in de hoog-ontwikkelde gebieden heeft de maatschappij behoefte aan crisisbestrijding, terwijl die behoefte in minder ontwikkelde landen niet zoo groot is. Denkbaar is, dat bij een toeneming van de welvaart over de geheele wereld in de toekomst de moeilijkheden zonder nadere voorzieningen overal grooter zullen worden. Zoo wordt b.v. de suikerbietencultuur in Nederland wel gesteund, doch de suikerrietcultuur op Java niet; zoo ondervinden de landbouwbedrijven in de meer intensieve zeekleistreken veel meer de gevolgen van de crisis dan de meer primitieve bedrijven in het Oosten en Zuiden van Nederland.

Verder is het deel van de jaarproductie van de verschillende afzonderlijke grondstoffen, dat internationaal verhandeld wordt zeer uiteenloopend, hetgeen b.v. kan blijken uit het volgende staatje van agrarische grondstoffen, waarin de export van ieder product in procenten van de jaarproductie van het betreffende product is voorgesteld (cijfers gelden voor de periode 1927-30).

Rubber	ca. 100	Gerst	ca. 11
Koffie	90	Rijst	8
Katoen	58	Maïs	5
Suiker	45	Haver	2½
Tarwe	23		

De in het eerste staatje genoemde grondstoffen kunnen we, wat betreft hun gedrag t.o.v. productie en consumptie in de volgende groepen verdeelen:

	vraag zeer onelastisch	vraag tamelijk onelastisch
productie kan op korten termijn worden ingekrompen of uitgebreid.	steenkolen petroleum ijzer en staal koper tin	
productie kan op korten termijn niet worden uitgebreid wegens lange productieperiode.	rubber	koffie wol
productie kan slechts langzaam worden uitgebreid of ingekrompen in verband met het onelastische bedrijf.	rijst tarwe maïs haver katoen rogge gerst	suiker

Van de verschillende industrieele grondstoffen, steenkolen, petroleum, ijzer en staal, koper en tin is de consumptie in de tegenwoordige crisis sterk verminderd, doch de productie heeft zich bij die verminderde vraag tamelijk snel kunnen aanpassen, in tegenstelling met de agrarische grondstoffen. Ter vergelijking kunnen de volgende gegevens dienen:

Product	Prijsdaling 1929-'32	Prod.verm. 1929-'32
Steenkool	30%	28%
Petroleum	34	13
IJzer	40	65
Koper	69	53
Tin	53	42
Tarwe	58	geen
Mais	62	geen
Suiker	52	14
Haver	66	5
Katoen	66	13
Wol	59	geen
Rogge	57	2
Gerst	44	geen
Koffie	53	geen
Rubber	83	20

Vrijwel in het geheel geen reactie op prijsveranderingen hebben tarwe, maïs, rogge, gerst en haver, voorts katoen en wol te zien gegeven, terwijl suiker en rubber eenige vermindering toonen, welke vermindering echter zoo gering is, dat de wereldvoorraden van deze producten in de tegenwoordige crisis belangrijk toe konden nemen.

Van katoen was overigens in 1932 wel een afname van het bebouwde areaal te constateeren, doch in dat jaar was de totale productie in verband met groote opbrengsten per H.A. nog op peil.

In 1933 zijn de verhoudingen geheel gewijzigd. De graanproductie en vooral ook de tarweproductie begint in dit jaar voor het eerst in de geschiedenis van de laatste 100 jaar (afgezien van de Russische revolutie) belangrijk n.l. ongeveer 5% af te nemen. Ook de katoenproductie begint snel af te nemen. Deze tendens, gepaard met de toename van de bevolking moet binnen 2 à 3 jaar leiden tot verdwijnen der voorraden en stijging der prijzen. Op het oogenblik, dat de voorraden verdwenen zijn, is echter de productie over alle kanten voor de dan optredende vraag veel te gering, zoodat een scherpe, vrij langdurige hausse zou moeten volgen, die weer eindigen zou in een ernstige crisis, indien niet zeer spoedig maatregelen worden genomen om de productie te stimuleeren en om de conjunctuur te beteugelen.

Nu is *tarwe* daarom zoo belangrijk, omdat de prijs van tarwe direct en indirect van grooten invloed is op de prijzen der overige granen. Direct, omdat de granen elkaar tot op zekere hoogte t.o.v. de consumptie kunnen vervangen, indirect, omdat bij prijsverschillen van de granen onderling geringe verschuivingen in het met ieder product bebouwde areaal die verschillen weer kunnen opheffen. Nu is meer dan de helft van het bebouwde areaal met granen beteeld, zoodat een daling van de graanprijzen indirect ook aanleiding moet geven tot een daling van de prijzen van alle

overige akkerbouwproducten. Zooals we gezien hebben neemt de productie van de granen niet af bij lagere prijzen en ook het totaal bebouwde areaal neemt slechts zeer bezwaarlijk af. In vroegere landbouwcrises nam de bebouwde oppervlakte steeds toe, al was de toename b.v. van 1890 tot 1902 (jaren met betrekkelijk lage prijzen) gemiddeld slechts 0.8% per jaar en van 1902 tot 1914 (dus jaren met betrekkelijk hooge prijzen) gemiddeld 1.2% per jaar. Een sprekend voorbeeld levert ons tijdens de tegenwoordige depressie hiervan Hongarije, welk land een uitgesproken landbouwkarakter heeft en waar de bebouwde oppervlakte van 1928 tot 1932 toenam van 9.279.642 tot 9.468.826 Joch, terwijl tegelijkertijd de oppervlakte braakland (dus bouwland, waarop in een bepaald jaar geen vruchten worden verbouwd, doch wat dan wel bewerkt wordt) afnam van 346.369 tot 253.604 Joch, terwijl de toestand onder de Hongaarsche landbouwers in deze crisis toch buitengewoon slecht te noemen is.

Het feit, dat de landbouwproductie als geheel zeer bezwaarlijk kan worden ingekrompen, ligt aan den aard van het bedrijf. Gewoonlijk is het nog minder onvoordeelig (in verband met de kwestie van de vaste kosten, zooals hypotheekrente, pacht en belastingen) de geheele boerderij te bebouwen, dan een deel onbebouwd te laten.

Op dezelfde wijze duurt het ook vrij lang, eer de productie van agrarische artikelen, wanneer er eenmaal een tekort is, voldoende wordt uitgebreid. Dit is duidelijk geworden na de Russische revolutie van 1917, toen Rusland, dat voor dien tijd steeds een belangrijk

aandeel had in de voorziening van de Westersche staten met granen, als leverancier van de markt verdween. De Westersche staten hebben daarna vooral in Argentinië, Canada en Australië de graanbouw sterk uitgebreid (althans relatief sterk), doch het duurde toch 11 jaar (n.l. tot 1928), vóór het tekort, dat door het uitvallen van Rusland was ontstaan, was aangevuld. Dit was evenwel tegelijkertijd het moment, waarop de crisis voor de deur stond! Zoolang er tekort graan was, was er eenige welvaart, toen er genoeg kwam en zelfs een weinig te veel voor directe consumptie, toen moest de economische catastrophe van 1929 volgen.

Deze paradox mag niet blijven voortbestaan!!!

Zooals uit het eerste staatje blijkt, zijn de granen voor de conjunctuur ook daarom zoo belangrijk, omdat ze tezamen ongeveer 50% van de grondstoffen uitmaken. Een stabiele graanprijs zou dus een groote stabiliteit aan de conjunctuur geven.

Een ander belangrijk product, de *suiker*, blijkt wel iets te reageeren op de prijsdaling. Men moet hierbij evenwel bedenken, dat:

1. de productievermindering een eenigszins gedwongen karakter heeft ten gevolge van de z.g. Chadbourne-overeenkomst;

2. de toestand van de grootste en voornaamste suikerlanden, Cuba en Java buitengewoon slecht is, zoodat in Cuba de eene revolutie op de andere volgt en op Java vrijwel de geheele suikerproductie wordt stopgezet, wat een ramp voor onze koloniën is;

3. de prijsdaling geen consumptievermeerdering tot

gevolg heeft wegens de buitengewoon hooge accijnzen, die in de meeste landen (vooral Nederland) op dit product worden gelegd en wegens de verdergaande verarming, die de crisis meebrengt.

Een stabiele suikerprijs en een meer regelmatige productie zou zeer zeker in het belang zijn van de suikerproduceerende landen.

Ook de prijs van *katoen* heeft weinig invloed op de productie van deze grondstof. Vooral in de hoog-ontwikkelde gebieden, is het zeer bezwaarlijk de katoenproductie in te krimpen. In Egypte en Britsch-Indië, waar de verhoudingen nog niet zoo „hoog-kapitalistisch" zijn, is in 1932 eenige productiebeperking merkbaar, doch in de Ver. Staten van Amerika nam tot 1932 wel het areaal, doch niet de productie af. In 1933 was de achteruitgang van de productie in de Ver. Staten van Amerika veel grooter, terwijl de halfkapitalistische landen zich begonnen te herstellen. De prijs van katoen heeft trouwens tevens veel invloed op de prijzen van de overige textiele grondstoffen, zoodat een stabiele katoenprijs ook een stabiliseerenden invloed moet hebben op de prijs van wol. Bovendien heeft een stabiele katoenprijs een gunstigen invloed op de katoenindustrie zelf, omdat bij heftig op- en neergaande prijzen in sommige jaren conjunctureele stimulatie van de katoenindustrie plaats heeft, ten gevolge van tijdelijk lage katoenprijzen, waarop dan steeds weer een afneming van de bedrijvigheid volgen moet.

De *wol* is één der producten van het schaap, zoodat het aantal schapen een maatstaf is voor de wolproductie en niet de wolprijs. Het aantal schapen kan van

jaar tot jaar slechts langzaam veranderen; dit aantal toonde in de laatste eeuw een cyclus van ongeveer 18 jaar, waarvan de maxima lagen in de jaren 1892, 1909 en 1928, de minima in de jaren 1886, 1902 en 1922. Voor deze cyclus is de wolprijs niet de eenige bepalende factor, daar ook de prijzen der overige producten van het schaap, vooral het schapenvleesch hierop hun invloed hebben gehad.

De laatste der te behandelen agrarische grondstoffen, *koffie* en *rubber* hebben weer hun aparte moeilijkheden t.o.v. de aanpassing van de voortbrenging bij prijsveranderingen.

Koffie n.l. heeft een conjunctuur van ongeveer 16 à 18 jaar gehad, waarbij ongeveer de volgende gang van zaken viel waar te nemen. Wanneer door te geringe productie de koffieprijzen hoog waren, werd het areaal der koffieplantages sterk uitgebreid, vooral in Brazilië. De koffieplant begint echter eerst een 6-tal jaren na het planten koffievruchten voort te brengen, zoodat de hooge prijzen eenige jaren kunnen blijven voortduren eer de productieuitbreiding aanleiding geeft tot grooter aanbod van koffie. Wanneer nu de prijzen een 6-tal jaren later gaan dalen wegens het dan optredende grootere aanbod, duurt het weer eenige jaren alvorens de geringere koffieaanplant dan aanleiding geeft tot vermindering van het aanbod. In de vorige eeuw was de elasticiteit van de vraag naar koffie nog tamelijk groot, zoodat bij de lage prijzen grootere consumptie plaats vond en bij de hooge prijzen geringere consumptie. Met het toenemen van de welvaart is echter de vraag naar koffie onelastischer geworden,

zoodat in het begin van de twintigste eeuw bij dalende prijzen de voorraden sterk toenamen en er maatregelen werden beraamd deze voorraden tijdelijk van de markt te nemen. Dit is een paar maal met vrij goed succes gedaan, evenwel op kosten van Brazilië, waardoor een voorsprong werd gegeven aan de overige productiegebieden. Toen nu in 1929 de koffiecrisis gelijk met de algemeene crisis kwam, kon Brazilië die politiek niet meer volhouden en men is nu overgegaan tot vernietiging van voorraden, waarbij tot en met 1933 reeds ruim 24 millioen balen van 60 K.G. koffie aan de vernietiging werden prijsgegeven. Het behoeft geen betoog, dat vernietiging ten allen tijde veroordeeld moet worden en dat de koffieproductie of -prijsvorming in het huidige tijdsgewricht gereorganiseerd moet worden.

Ook de prijsvorming en productieregeling van *rubber* laat zeer te wenschen over, al is bij de geweldige prijsdaling (de prijs van rubber is van 1925 tot 1929 teruggeloopen van 100 tot 29 en van 1929 tot 1932 nog van 29 tot 5; dit is 1/20ste deel van de prijs van 1925) de productie teruggeloopen. Dit heeft soortgelijke oorzaken als het geval was bij de prijsvorming en productieregeling van de koffie. Toen in 1925 de rubberprijzen hoog waren, werden veel nieuwe rubberplantages gesticht en bestaande uitgebreid, doch ook een rubberboom begint pas 6 jaar na het planten in tap, d.w.z. in productie te komen, waardoor de productie op korten termijn niet snel kan worden uitgebreid. Wel is er bij de hooge rubberprijzen een groote productie van z.g. geregenereerde rubber, waardoor het tekort

wordt verkleind. Ontstaat nu na eenige jaren een overproductie, dan wordt de productie van geregenereerde rubber snel gestaakt en ook de productie van de oorspronkelijke rubber neemt iets af, omdat een deel der producenten, voornamelijk de inlanders, de productie tijdelijk staken. Doch ook voor de Europeesche ondernemingen zijn de moeilijkheden in deze crisis zeer groot; veel ondernemingen kunnen het niet volhouden, veel (ook Europeesch) personeel wordt ontslagen, veel tuinen worden verwaarloosd, er worden weinig nieuwe plantages gesticht en de kans is groot, dat tengevolge hiervan in de toekomst bij een nieuwe hoogconjunctuur weer een tekort zal ontstaan. Dan kan de rubbercyclus weer opnieuw beginnen met alle schadelijke gevolgen van de onzinnig op- en neergaande prijzen.

Waar de industrieele grondstoffen zich vrij soepel aanpassen bij de veranderingen van de prijzen en overigens ook een geringer totaal aandeel hebben in de wereldproductie, is het duidelijk, dat de grootste moeilijkheden, waarmee de menschheid bij het regelen van de productie in het huidige tijdsbestek te maken heeft, liggen op het gebied van de agrarische producten en wel op het gebied van de groote agrarische stapelproducten en grondstoffen, waarbij in volgorde van hun belangrijkheid tarwe, suiker, katoen, koffie en rubber de meeste zorgen baren.

Voor crisisbestrijding en conjunctuurbeheersching stellen wij daarom voor: door internationale samenwerking de vrije prijsvorming van deze producten op te heffen, waarbij de door ons genoemde bindingen en alle overige door ons genoemde vrijheden in het economi-

sche leven kunnen blijven bestaan en daarmee hun zin terug krijgen.

Wij stellen daarom voor, om naast de goudreserves, die voor een bruikbaar geldstelsel zijn aangelegd, goederenreserves = goederenschappen te vormen voor de bedoelde producten tarwe, suiker, katoen, koffie en rubber. Naast de goudbinding komt dan dus een tarwe-, een suiker-, een katoen-, een koffie- en een rubberbinding.

Een goederenschap is een internationale instelling, die de wereldvoorraad van een belangrijk agrarisch stapelproduct — voor zoover deze haar aangeboden wordt — bewaart en financiert en tegelijkertijd den wereldmarktprijs van dat product regelt. Een goederenschap stelt de prijzen, waarvoor het bereid is te koopen en te verkoopen ongeveer een jaar vooruit vast. Stijgt op deze wijze de voorraad van het goederenschap te veel, dan worden de prijzen voor het nieuwe jaar iets verlaagd en omgekeerd. Deze prijsveranderingen zullen echter slechts een klein deel mogen bedragen van de prijsveranderingen, welke onder de geheel vrije prijsvorming optreden. Bij tarwe zal het zelfs mogelijk en wenschelijk zijn, de prijs voor een zeer lange periode (b.v. 20 jaar) vast te stellen.

Evenals tegen het goud, moet bovendien tegen deze goederen geld in circulatie worden gebracht.

Bij de vaststelling van de prijzen moet, vooral in verband met de hoogte van de bestaande binnen- en buitenlandsche credieten (die voor het allergrootste deel zijn gegeven in de periode 1915 tot 1929, dus in de periode met hooge prijzen) getracht worden zooveel

mogelijk het prijsniveau van 1927—1929 te benaderen.

Wat zal er nu geschieden, wanneer de genoemde goederenschappen worden opgericht?

De koopkracht van de agrarische bevolking zal onmiddellijk worden hersteld. De koopkrachtvernietiging van dit deel van de samenleving was en is de voornaamste factor in de sterk verminderde vraag naar industrieele producten, terwijl de industrieele crisis, die mede daardoor ontstond, op haar beurt weer een factor werd, die de vraag naar meer luxe landbouwproducten nadeelig beïnvloedde, en waarmee het economische leven in den bekenden vicieusen cirkel geraakte, die in de tegenwoordige crisis tot chaotische toestanden heeft gevoerd. Wanneer deze koopkrachtvernietiging weer in koopkrachtherstel zal zijn gewijzigd door de goederenschappen zal het geheele economische leven daarvan de gunstige gevolgen ondervinden en zal dus de werkloosheid snel af kunnen nemen, terwijl tallooze crisismaatregelen en -belastingen zullen kunnen worden opgeheven.

De vrees, dat bij een herstel van den tarweprijs tot de hoogte van 1929 door oprichting van een tarweschap de tarweproductie bovenmatig zal worden uitgebreid, is ongegrond. De productie in den landbouw kan slechts zeer langzaam worden uitgebreid. Deze uitbreiding, die door de goederenschappen zeer zeker wel zal ontstaan, geeft echter tegelijkertijd bij toenemende voorraden een iets grootere geldcirculatie, waardoor de tendens ontstaat, dat de goederen met vrije prijsvorming iets duurder zullen worden en derhalve ten slotte zullen worden uitgebreid ten koste van de

uitbreiding van de tarweproductie. Op deze wijze zou na het oprichten van het tarweschap een toeneming van de voorraden waarschijnlijk zijn gedurende 4 à 7 jaar, in welken tijd automatisch de productie van andere goederen gestimuleerd zal worden en waardoor mede automatisch de toeneming van de tarweproductie boven de tarweconsumptie zal worden geremd (over langere perioden heeft men trouwens een dergelijk verband tusschen prijsniveau en goudproductie in de laatste eeuw kunnen waarnemen). Bovendien kan in samenwerking met de circulatiebanken bij het bestaan van de goederenschappen met behulp van de discontopolitiek het economische leven eenigszins worden gestimuleerd of geremd, waardoor ook het ontstaan van te groote of te kleine vooraden kan worden voorkomen, ook bij verder geheel vrije prijsvorming, bij vrije handel en vrije productie. Eveneens kunnen de regeeringen door een meer bewuste politiek t.o.v. de openbare werken eventueele industrieele conjunctuurbewegingen, die dan nog op zullen treden, vervlakken. Bij het bestaan van de goederenschappen, dus bij het bestaan van een stabiele koopkracht van de landbouwende bevolking, zullen evenwel dan nog optredende industrieele crises nimmer een omvang aan kunnen nemen als de tegenwoordige depressie.

Onder de instelling van de goederenschappen ver oorzaakt een iets te groote agrarische productie derhalve niet een inzinking van de prijzen van alle landbouwproducten met alle daaraan voor industrie en handel verbonden gevolgen, maar wel een grootere activiteit in de bedrijven, die niet-gevaloriseerde goe-

deren voortbrengen, dus in de industrie en in de productie van z.g. veredelde landbouwvoortbrengselen (zuivel-, tuinbouwproducten, enz.).

De bedragen, die voor de financiering van de goederenschappen noodig zijn, zijn, hoewel in absoluten zin hoog, relatief klein te noemen.

Voor de valorisatie van het tegenwoordige wereldoverschot van tarwe op een hoogte van de prijzen van 1929 (verondersteld, dat alle Westersche staten meewerkten) is een bedrag noodig van omstreeks 1 milliard gulden, wat in vergelijking met de monetaire goudvoorraad van de Westersche staten, die bijna 30 milliard gulden bedraagt, gering te noemen is. Zelfs, wanneer na eenige jaren met grootere productie dan consumptie, deze voorraad zou toenemen tot een waarde van 5 milliard gulden, blijkt het bedrag naast het goud niet onoverkomelijk. De kosten van bewaring, die voor deze hoeveelheden jaarlijks door de samenwerkende staten moeten worden betaald, bedragen voor de grootste voorraad ongeveer 400 millioen gulden, wat slechts ongeveer 1% van het budget van die samen te werken staten zou vorderen.

Voor suiker, katoen, koffie en rubber zullen de prijzen van jaar tot jaar gewijzigd kunnen worden in verband met de veranderingen in de verhoudingen, die er tusschen de productiekosten van tarwe eenerzijds en de genoemde goederen anderzijds kunnen optreden en in verband met de hiervan afhankelijke wijzigingen en te verwachten wijzigingen in productie en consumptie van deze goederen.

Hoewel ik voor een dieper gaande behandeling van

het geheele vraagstuk der goederenschappen moet verwijzen naar mijn werk „Conjunctuurbeheersching door Goederenschappen", Uitgave D. B. Centen's Uitgeversmaatschappij 1933, vestig ik er nog den nadruk op, dat de groote moeilijkheden van de prijsvorming bij koffie en rubber hierin liggen, dat een hooge prijs, die het gevolg is van een te geringe productie eerst na een 6-tal jaren gevolgd kan worden door een grootere productie, omdat het ongeveer 6 jaar duurt eer een nieuwe koffie- of rubberplantage begint voort te brengen. Voor deze producten is daarom voorradenvorming zeer gewenscht, omdat de particuliere producenten niet in staat zijn over zoo lange perioden productie en consumptie te overzien.

De totale kosten van alle goederenschappen samen zullen steeds tot zeer geringe percentages van de staatsbudgetten beperkt blijven, zeer waarschijnlijk nimmer hooger worden dan 1½%. Voor Nederland zou dit beteekenen, dat per hoofd der bevolking in het uiterste geval ongeveer *f* 1.50 per jaar voor de goederenschappen zou moeten worden betaald (aan Rijks-, Provinciale en Gemeentebelasting betaalden de Nederlanders in 1930 per hoofd der bevolking ruim *f* 100.— per jaar).

Wanneer de prijzen van de genoemde grondstoffen stabiel zijn ten gevolge van het oprichten van goederenschappen is direct en indirect het belangrijkste en t.o.v. de prijsvorming het gevoeligste deel van de grondstoffen gestabiliseerd, terwijl de industrieele grondstoffen, die niet gevaloriseerd worden, zich veel sneller aan kunnen passen aan een iets verminderde

vraag, terwijl deze grondstoffen overigens door een zich ontwikkelende trust- en kartelvorming van producentenzijde reeds thans niet meer aan een onbeperkte vrije prijsvorming zijn overgeleverd.

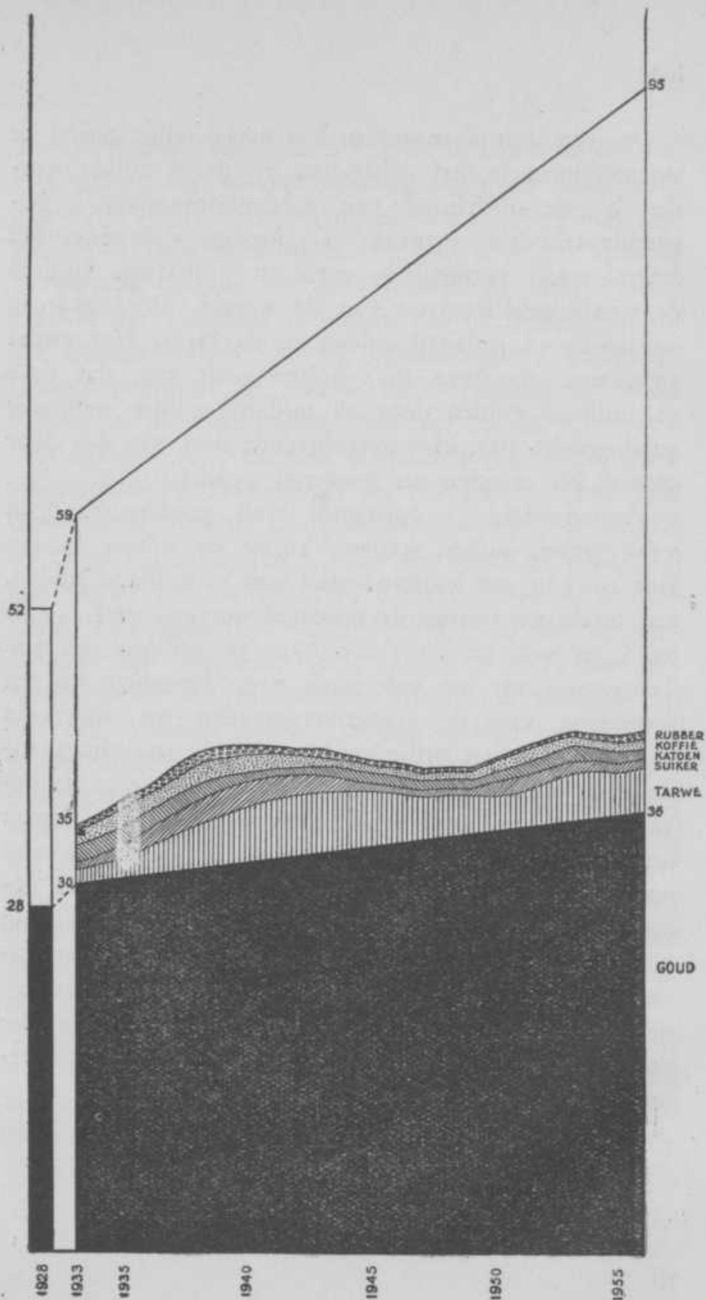
De vrije prijsvorming van alle overige producten krijgt dan weer zin en geringe verschuivingen in de een of andere richting is op het gebied van de productie dan ten gevolge van die vrije prijsvorming mogelijk en zal veel soepeler in zijn werk gaan, dan onder invloed van heftige conjunctuurschommelingen het geval is. De goederenschappen zullen dus het economische leven niet verstarren, doch juist opnieuw tot leven brengen, omdat bij een stabiele gang van zaken de overgang van een tak van productie, die minder, tot een andere tak, die meer rendabel is, veel beter in zijn werk zal gaan, dan de overgang van het eene verliesgevende bedrijf in het andere tijdens depressies als de tegenwoordige.

Bij de verdeeling van de kosten over de samenwerkende staten zou de omvang van de geldcirculatie in de afzonderlijke staten een maatstaf kunnen zijn, waarbij weinig ontwikkelde landen per hoofd der bevolking minder hebben bij te dragen dan hoog ontwikkelde. Waar de conjunctuurschommelingen in hoofdzaak de Westersche cultuur treffen, dienen ook de Westersche staten de voornaamste offers voor de conjunctuurbeheersching te dragen.

Onjuist zou het zijn een grooter deel der kosten te brengen ten laste van de landen met exportoverschotten van de gevaloriseerde grondstoffen, omdat de goederenschappen wel aanvankelijk een prijsstijging van

deze producten veroorzaken, echter op den duur ook weer een hausse in deze producten tegengaan, waardoor in het verloop van den tijd de goederenschappen dan weer een direct voordeel voor de staten met exportoverschotten, dan weer een direct nadeel schijnen mede te brengen, in werkelijkheid echter juist door de compenseering van dit voor- en nadeel in den tijd een algemeen internationaal belang dienen.

Door de onharmonische ontwikkeling van de productie onder de geheel vrije prijsvorming treden tijden op, waarbij men meent, dat van agrarische producten steeds een tekort zal worden voortgebracht, waarop weer andere tijden volgen, waarin men meent, dat altijd te veel zal worden geproduceerd. Bij het bestaan van de goederenschappen vormen de goederenvoorraden de reserves, die in tijden met iets te groote agrarische productie worden gevormd om weer gebruikt te worden in de automatisch daarop volgende tijden met iets te kleine productie. Onder het vigeeren van de goederenschappen zullen tijden als de tegenwoordige tot de vette jaren gerekend kunnen worden, waarbij voorraden worden aangelegd, zonder dat het economische leven hierdoor verstoord wordt. Zonder de goederenschappen leidt de overvloed tot ellende, met de goederenschappen brengt de overvloed juist grootere activiteit, waardoor de goederenschappen een veel logischer basis aan het economische leven geven, dan dit met het goud alleen als prijsgoed mogelijk is.

95
59
52
35
30
28
36
RUBBER
KOFFIE
KATOEN
SUIKER
TARWE
GOUD
1928
1933
1935
1940
1945
1950
1955

Om een indruk te geven, hoe betrekkelijk gering de verhoudingen in het geldwezen gewijzigd zullen worden bij de oprichting van goederenschappen, is bijgaande teekening gemaakt. De kolom, waaronder het jaartal 1928 vermeld is, geeft in milliarden guldens de totale geldcirculatie van de wereld. Deze bedroeg omstreeks 52 milliard gulden in dat jaar. Het zwart geteekende deel van deze kolom geeft aan, dat deze 52 milliard gulden door 28 milliard gulden monetair goud gedekt was. Het overblijvende deel was dus door crediet op effecten en goederen gedekt.

Verondersteld is oprichting van goederenschappen voor tarwe, suiker, katoen, koffie en rubber in het jaar 1933 bij een goudvoorraad van 30 milliard gulden, een totale gevaloriseerde goederenvoorraad van 5 milliard en een geldcirculatie van 59 milliard gulden. Tengevolge van de valorisatie veronderstellen we een toeneming van de goederenvoorraden tot omstreeks 1940, waarna het prijsniveau voldoende zou zijn gestimuleerd om een afname van de voorraden van de gevaloriseerde goederen te veroorzaken, enz. We namen tevens aan, dat de goudvoorraad geleidelijk toe zou nemen en de totale geldcirculatie sneller toe zou nemen. Vanzelfsprekend willen we met deze teekening geenerlei exacte voorspelling doen omtrent het verloop van de voorradencijfers, doch slechts een globalen indruk geven van de verhouding goud en goederen, die onder de instelling der goederenschappen bewaard moeten worden als dekking van de geldcirculatie.

De oprichting van goederenschappen veronderstelt, zooals boven is opgemerkt een wil tot opbouw van

de economische organisatie van de Westersche cultuur. Het schijnt, dat de tegenwoordig algemeen heerschende geest van productiebeperking en -vernietiging niet zeer gunstig is voor deze opbouw. Evenwel is het voor de Westersche cultuur in het algemeen en voor Nederland in het bijzonder te hopen, dat de regeeringen tot het inzicht komen, dat de verschillende afbraak- en restrictiepogingen de ellende der werkloosheid eerder hebben helpen vergrooten, dan verkleinen.

Wanneer niet spoedig tot oprichting van de goederenschappen wordt overgegaan zal een ernstig tekort niet uit kunnen blijven. De productie in 1934 is vrijwel op ieder gebied te gering voor een redelijke vraag. Bij een herstel van de welvaart is de tegenwoordige produtcie niet voldoende voor de vraag en bij het verdwijnen der voorraden (wat binnen 2 à 3 jaar verwacht moet worden zonder bijzondere maatregelen) zou een komende hausse met een nieuwe daarop volgende catastrophe niet meer te voorkomen zijn. Er zou dan eenzelfde toestand ontstaan als na het uitvallen van Rusland als graanexporteerend land het geval was, n.l. er zou een te klein akkerbouwareaal in de Westersche landen zijn. In verband met de zeer trage uitbreiding van dat areaal, zouden er eenige jaren van tekort moeten volgen, wanneer de goederenschappen niet zeer spoedig worden opgericht.

Overigens sluiten de goederenschappen aan bij de pogingen van verschillende staten om de prijzen van bepaalde agrarische grondstoffen te stabiliseeren. In Duitschland is men tot het inzicht gekomen, dat de geweldige prijsschommelingen van de granen geen zin

hebben en daar heeft men de graanprijzen gestabiliseerd. Ons bezwaar tegen het in Duitschland ingevoerde systeem is echter, dat Duitschland zich hierdoor los tracht te maken van den organischen samenhang met de overige Westersche staten. Bij de goederenschappen zou Duitschland (indien dit Rijk samenwerkte met de andere staten) veel eenvoudiger het doel van stabiele graanprijzen bereiken, zonder zich evenwel van de wereldmarkt los te maken, welke losmaking in dat land in het bijzonder voor de hoogontwikkelde industrie zeer funest is en zal zijn.

Ook in Nederland tracht men de graanprijzen eenigszins te stabiliseeren, doch ook het Nederlandsche systeem (tarwewet, graanmonopolie) brengt mee, dat het economische leven meer en meer van de wereldmarkt wordt losgemaakt, zeer tot schade van onzen handel, scheepvaart en exportproductie.

In vele andere staten (b.v. Frankrijk, Italië, Zweden enz.) heeft men soortgelijke pogingen gedaan. In de tarweexportlanden heeft men weer met andere middelen hetzelfde doel — prijsverhooging — trachten te bereiken, waarbij het middel der inflatie meestal wordt toegepast. Bij inflatie worden echter niet de prijzen verhoogd van die producten, welke die prijsverhooging in de eerste plaats noodig hebben, doch van alle goederen over de geheele linie.

Indien al deze landen samenwerkten zou het doel: stabiele en redelijke graanprijzen (en stabiele en redelijke prijzen voor andere belangrijke agrarische grondstoffen) op veel eenvoudiger en afdoender wijze be-

reikt worden, dan dit thans het geval is en zou de internationale handel niet afgebroken behoeven te worden, terwijl de grootere welvaart en activiteit, die de goederenschappen zouden meebrengen, de werkloosheid spoedig tot veel geringer proporties zou terugbrengen.

Het hier ontwikkelde plan kan reeds in practijk gebracht worden, indien een aantal staten, b.v. Europa en Koloniën (zonder Rusland) zich tot samenwerking op dit gebied vereenigen. Weliswaar zouden zich dan verschillende moeilijkheden voordoen, vooral, wanneer het Britsche Rijk afzijdig zou blijven. Europa met Koloniën en zonder het Britsche Wereldrijk had voor de crisis een jaarlijksche tarwe-import (tarwemeel berekend voor tarwe) van ongeveer 10 millioen ton, waarvan de Fransche Koloniën slechts een fractie zouden kunnen leveren, een maïsbehoefte van ca. 5 millioen ton, een rogge-import van 0.8, een gerstbehoefte van 1.5, een haverbehoefte van 0.5, een lijnzaadbehoefte van 1.2 en een katoenbehoefte van ongeveer 1.5 millioen ton, enz. Zonder samenwerking met de tarwe-exporteerende landen zou, om al te groote voorradenvorming tegen te gaan, derhalve met gezamenlijke invoerrechten en contingenteeringen de invoer beperkt moeten worden. Immers: de tarweuitvoerlanden zouden gaarne hun nu te groote voorraden aan de invoerlanden tegen behoorlijke prijzen willen overdoen, zoodat de invoerlanden naar verhouding te groote voorraden zouden moeten financieren. Denkbaar en zelfs zeer waarschijnlijk is, dat de graanexporteerende landen gaarne tot samenwerking bereid zullen zijn, waar Europa immers zou beginnen bij de oprichting van de

goederenschappen met een offer te brengen aan die exporteerende staten. Wat suiker betreft heeft Europa (met de Koloniën) jaarlijks een overschot, zoodat de moeilijkheden met de suikeruitvoer van Java niet geheel zouden worden opgeheven, wanneer de samenwerking tevens niet door Engeland en de Ver. Staten van Amerika werd bevorderd. Ook van rubber hebben Europa met de Koloniën een jaarlijksch overschot. Samenwerking met de Ver. Staten is voor dit product weer zeer noodig. Van koffie bestaat in deze samenwerkende staten een groot tekort, zoodat zeer waarschijnlijk Brazilië een aanbod van Europa tot de valorisatie van de agrarische stapelproducten (en dus van de koffie) in onderlinge samenwerking zou willen aanvaarden en dus ook zou willen toetreden tot de samenwerkende landen.

Zoo is een spoedige overeenstemming op dit gebied met het Britsche Wereldrijk van zeer groot belang (vooral ook voor Nederland, dat veel z.g. veredelde landbouwproducten naar dit rijk zendt). Het Britsche Rijk heeft als geheel (met de Dominions) een tarweoverschot van 4 millioen ton per jaar en een maïsbehoefte van 2 millioen ton; voorts een suikertekort van 3 millioen ton en een rubberoverschot van 300.000 ton. Deze en de andere bovengenoemde cijfers zijn door de crisismaatregelen wel veranderd, doch ze zijn een bewijs ervoor, hoe alle Westersche staten onderling samenhangen.

Zouden alleen de Europeesche staten met Koloniën samenwerken, dan ware een oplossing denkbaar, waarbij tegenover bepaalde invoercontingenten, uitvoercon-

tingenten als ruilobjecten werden gesteld. Waar een en ander echter nog verschillende handelsbelemmeringen zou meebrengen is een zoo universeel mogelijke samenwerking de meest wenschelijke en dient dan ook als einddoel van een economischen Volkenbond te worden gesteld.

Nederland heeft t.o.v. de internationale samenwerking een zeer bijzondere rol te vervullen, wegens zijn centrale ligging, zoowel in Europa als in de Koloniën en wegens zijn per hoofd der bevolking zoo buitengewoon belangrijken internationalen handel. Voor de bestendiging van onze welvaart, voor het voortbestaan van het verband van ons land met de koloniën is het dringend noodzakelijk, dat van hier uit het initiatief wordt genomen tot een behoorlijke internationale economische organisatie, die de goederenschappen kan verwerkelijken. Tot het inzicht dient men te komen, dat het kleine offer van de goederenschappen tegenover het buitenland en tegenover onze koloniën noodig is om te komen op een hooger cultureel niveau, waarbij de Westersche cultuur sterker zal staan tegenover eventueele van andere zijden dreigende gevaren, doch vooral sterker zal staan tegenover de kwetsbaarheid van zijn eigen economische organisatie.

Het stadium, waarin de Westersche cultuur in het huidige tijdsgewricht gekomen is, is zeer gevaarlijk. *Nu* zal worden beslist over de toekomst van deze cultuur. Gaat men door de crisisgeesel en den economischen oorlog hun gang te laten gaan, waarbij het volk tot apathie vervalt en waarbij ook de biologische grondslagen van de Westersche volken worden onder-

mijnd, dan is een groote teruggang van de bevolking en derhalve een verder verval van de cultuur in de toekomst onafwendbaar. Verheft men zich boven nationaal- en groepsegoïsme en gaat men terstond over tot een behoorlijke internationale samenwerking, dan bestaat de mogelijkheid, dat alle lagen der bevolking weer de vreugde van de arbeid, van de onderneming en van de gezinsvorming zullen leeren kennen en dan ligt voor het Westen nog een groote, ongekende toekomst open. Zonder die economische organisatie kunnen wij niet meer. Aan ons de taak ze te verwerkelijken, opdat het nageslacht zal kunnen getuigen, dat het offer van onzen tijd terecht gebracht zal zijn.

D.

III
Korte theorie van de Corporatieve Staatsinrichting

KORTE THEORIE VAN DE CORPORATIEVE STAATSINRICHTING

Over weinig onderwerpen bestaan meer misverstanden, dan over de „Corporatieve Staatsinrichting". We leven snel en gegevens van een half dozijn jaren geleden zijn verouderd. De oorspronkelijke opzet veranderde in den loop der jaren volkomen. Het belangwekkende in die verandering is de aanpassing van de theoretische wenschen aan de practische eischen en mogelijkheden.

In ons land meenen nog velen, dat „corporaties" den grondslag zullen zijn van de „staatsinrichting" van een corporatief georganiseerden staat. Moge het navolgende eenig juister inzicht brengen. Als eenmaal de verkeerde gedachtengang verdwenen is, zal men bespeuren, dat de corporatieve gedachte ook voor ons land belangrijke perspectieven opent.

Perspectieven zelfs met internationale gevolgen, omdat tusschen economisch goed georganiseerde landen samenwerking, bij alle behoud van ieders onafhankelijkheid, mogelijk is op een wijze als tot nog toe niet bekend.

Er bestaat nog geen corporatief georganiseerde staat. Wel is men in Italië en Duitschland bezig en van plan de staatsinrichting op corporatieven grondslag te baseeren, maar een volledige regeling is nog niet tot

stand gekomen, men zoekt naar de juiste vormen. Voor de twee genoemde landen is deze schijnbare onzekerheid geen bezwaar, de overheerschende partij is er in staat overal in te grijpen, waar zulks noodig is en te zorgen, dat alle diensten behoorlijk functionneeren. Een en ander maakt, dat het niet mogelijk is, een bestaand systeem te beschrijven, zoodat men zich moet vergenoegen met het opbouwen van de theorie uit de voorhanden practische gegevens en de daarnaast verkondigde theorieën. Dan ziet men, dat eenige hoofdlijnen in elk geval wel reeds vastliggen.

De corporatieve gedachte heeft de aantrekkingskracht van het nieuwe, dat het oude moet vervangen en een betere samenleving helpen opbouwen. Het woord corporatief op zich zelf sluit reeds veel in, wat in onze tegenwoordige samenleving ontbreekt en wat door de voorstanders van een corporatieve organisatie als bepaald wenschelijk vooropgesteld wordt. Een corporatie, in welken vorm ook, is een lichaam, dat enkelingen vereenigt in een gezamenlijk streven. Als een land geheel in corporatieven vorm georganiseerd wordt, is dat dus allereerst een uiting van de wensch, dat alle volksgenooten gezamenlijk zullen streven naar verbetering van den bestaanden toestand. Aan den tegenwoordigen verwijt men het chaotische, ongeregelde, het feitelijk heerschen van het recht van den (economisch) sterkste, het onsamenhangende van wat toch onze samenleving behoorde te zijn. Het steeds en op alle gebied elkaar bestrijden is voor velen niet

meer het hoogste ideaal, ze vinden, dat de tegenwoordige toestand sterk den indruk geeft, dat we een verkeerden koers sturen en het over een anderen boeg moeten beproeven. Men wil een samenleving opbouwen, waar we allen wederom tesamen kunnen leven.

Het komt er nu op aan een wijze te vinden om aan den bestaanden onbevredigenden toestand te ontkomen. Men wil geen chaos meer, maar een samenhangend geheel, opgebouwd tot een levend organisme, waar ieder zijn plaats kan vinden, waar niet meer de een den ander zal moeten verdringen om vooruit te komen, maar waar men beseft, dat we meer gebaat zijn met een samenleving, waar de dagelijksche (concurrentie) strijd niet noodeloos krachten in beslag neemt, die veel beter aangewend kunnen worden om de samenleving vooruit te helpen.

Angst, dat bij gebrek aan strijd de menschheid zal verslappen, behoeft niet te bestaan. Tot nog toe is ons ingeprent, dat we den strijd om het bestaan grootendeels tegen onze medemenschen moeten voeren. Als we dezen niet meer *tegen* hen voeren, maar *met* hen tegen de omstandigheden, zal de strijd er niet minder om zijn. Niemand zal wel meenen, dat we zonder strijd uit de moeilijkheden zullen komen.

Om dezen nieuwen strijd gezamenlijk te voeren, zullen we moeten samenwerken en om dit te kunnen doen, zullen we voor die samenwerking den juisten vorm, de juiste organisatie, moeten zoeken.

Samenwerking kennen we reeds op velerlei gebied, waar op deze wijze meer bereikt wordt, dan voorheen

door gebrek aan samenwerking, tegenwerking en wat dies meer zij. Maar samenwerking zooals we die tot nog toe leerden kennen, blijkt niet de juiste vorm te zijn. Die leidt slechts tot kartels, trusts, vakvereenigingen en de oneindige verscheidenheid van andere vereenigingen, die we in onze samenleving kennen en waar het individu door samenwerking hoopt te bereiken, wat voor den eenling onmogelijk is. We zien echter, dat deze samenwerking steeds gericht is op eigen bate, belang van de groep, en dat er op het algemeen belang slechts bij uitzondering gelet wordt.

Deze samenwerking is zeer onvolledig. Al dadelijk valt op te merken, dat de groepeeringen niet systematisch alle belangen omvatten. Daarenboven ontbreekt een hoogere samenwerking tusschen de groepen vrijwel geheel. Toch is die noodig om te komen tot een werkelijke volledige eenheid van geheel het land. De regeling van de samenwerking in iedere groep wordt tot nog toe geheel aan de groepsgenooten overgelaten. Dezelfde gedachtengang heeft het onnoodig gevonden de samenwerking tusschen de groepen te regelen. Men laat dit aan de menschen over. Sinds eenigen tijd echter groeit het aantal dergenen, die van meening zijn, dat dit overlaten niet tot goede resultaten heeft geleid. Men begint het noodig te vinden de samenwerking *in* de groepen systematisch te regelen dusdanig, dat ieder belang tot zijn recht kan komen en verder een regeling te maken voor de samenwerking *tusschen* de groepen, ten einde tot de hoogere eenheid, die van het land, te komen. We weten, dat in iedere groep, in iedere

samenwerking, waar een of meerderen zich een bizonder sterke positie verwerven, het evenwicht verbroken wordt, de groep uiteen valt en de samenwerking ophoudt. Volgens diezelfde gedachtengang zal dus voor het regelen van een duurzame samenwerking tusschen de groepen noodig zijn een orgaan, dat het evenwicht tusschen de groepen bewaart, dat er voor zorgt, dat niet een bepaalde groep, een bepaald belang, zoozeer de overhand kan krijgen, dat het evenwicht verstoord wordt. Dit kan men een onbereikbaar ideaal noemen, maar in elk geval kan men er naar streven en er is een goede kans, dat zulk een streven verbetering zou brengen. Het evenwicht moet maken, dat het behartigen van eigenbelang, wat ieder mensch en iedere groep van nature doet, niet leidt tot een positie, die het economisch evenwicht in een land verstoort, die belangen van anderen in verdrukking brengt.

Voor een systematische ordening van samenwerking en evenwicht, die het hoofddoel vormen van een corporatieve organisatie, is echter nog meer noodig. Voor samenwerking zijn regels te maken, voor evenwicht kan door bepaalde organen gezorgd worden. Maar daar moet bij komen, dat niet de een of ander zich aan deze regelingen kan onttrekken door tegenwerking of zelfs door eenvoudig niet meedoen ze kan saboteeren. Een samenwerking als de hier beoogde slaagt alleen, als de regelingen het geheele volk omvatten, zonder uitzonderingen. Iedere uitzondering kan het evenwicht verstoren. Noodig is dus het moeten. Wie niet van samenwerken houdt, zal dat dwang noe-

men; wie het nut van samenwerken inziet, zal het vanzelfsprekend vinden, dat ook hij meedoet en dat hij een deel van zijn vrijheid opoffert voor het algemeen belang. Vrijheidsbeperking kennen we reeds op alle gebieden, waar sociaal denken en voelen is omgezet in sociale wetgeving. Over het algemeen richten de bezwaren zich niet tegen sociale wetgeving op zichzelf, maar tegen het fragmentarische van deze wetgeving, die bij stukjes en brokjes is gegroeid.

Samenwerken, evenwicht en moeten zijn dus te stellen als de drie elementen, waarmede de voorstanders van een corporatieve organisatie de tegenwoordige toestanden hopen te verbeteren.

We zullen nu nagaan, welke organisatievorm men meent te kunnen aangeven, om de gewenschte verbeteringen tot werkelijkheid te brengen.

We zien in ons eigen land uitsluitend gedeeltelijke samenwerking, die niet verder komt dan een betrekkelijke kleine kring en waarbij met belangen buiten dien kring over het algemeen geen rekening wordt gehouden, zoodat van evenwicht zoeken ten bate van het algemeen welzijn zelden sprake is. In de gevallen, waarin dit streven waarlijk op het algemeen welzijn is gericht, gaat dit meestal uit van een kleine groep, die niet kan rekenen op medewerking van elders, zoodat het resultaat op zijn best onvolledig is.

Er zijn drie landen, waar men reeds een eind op weg is met het beproeven van een nieuwe organisatie op economisch gebied. Een dier landen Rusland, heeft aangestuurd op volledige staatsexploitatie. De conse-

quenties van dat systeem zien er niet aanlokkelijk uit. De bevolking stelt er geheel andere eischen aan het leven, reageert anders op zijn omgeving, waardeert andere dingen. Waarschijnlijk zouden wij eerst onze eigen levensopvattingen moeten opgeven, alvorens we ons onder een dergelijk systeem gelukkig zouden kunnen voelen. Het uitgangspunt is geweest het vernietigen van het bestaande, om een geheel nieuwe ordening te kunnen opbouwen. Daartoe moet men eerst de overtuiging hebben, dat de bestaande ordening volkomen waardeloos is en geen elementen tot verdere ontwikkeling meer bevat.

In Italië en Duitschland zien we een streven om verder te bouwen op wat onze beschaving tot nog toe gepraesteerd heeft, nog sterker, om die te redden van de gevaren, die haar ongetwijfeld bedreigen. Dat uitgangspunt is in elk geval van groot belang. Bij de bestudeering van de methoden, die men in Italië en Duitschland volgt, moet allereerst onderscheiden worden tusschen de politieke en de zakelijke kant. De poitieke kant volgt methodes, welke in het eene land uitstekend, in het andere onmogelijk zijn. De economische kant is betrekkelijk internationaal. Evenzeer als b.v. het administratief systeem, om een land te verdeelen in gemeenten en deze gemeenten een zekere mate van zelfbestuur te geven, een internationaal verbreid systeem is, terwijl de wijze waarop dit zelfbestuur verwezenlijkt wordt geheel afhangt van het volk, van de plaatselijke omstandigheden, evenzeer zou een nieuwe economische organisatie op eenzelfde grondge-

dachte in verschillende landen naar den aard van ieder volk opgebouwd kunnen worden.

De politieke systemen van Italië en Duitschland kunnen wij bestudeeren, het navolgen er van zonder meer is uitgesloten, voorzoover een volk dan dingen zou moeten doen of laten, die met zijn aard niet overeenkomen. Wat in die landen echter gebeurt op het gebied van economische organisatie, welke regelingen men daar maakt om tot betere toestanden te geraken, heeft op geheel andere wijze onze aandacht. In die regelingen zit een, wil men het noemen zakelijk, element, dat misschien een grondslag kan vormen voor regelingen in eigen land, ter oplossing van moeilijkheden, waar we anders niet uitkomen. Het lijkt zelfs niet uitgesloten, dat zij, die veel van wat er in voornoemde landen gebeurt, verwerpelijk vinden, toch toegankelijk zullen zijn voor het overwegen of en in hoeverre het de moeite waard is, de aldaar ontworpen nieuwe economische organisatie nader te bekijken, met het oog op mogelijke navolging op eigen wijze. Het verwijt, dat ook in Italië en Duitschland de economische toestanden nog niet volmaakt zijn, is het verwijt van den ongeduldige, die verwacht, dat door het maken van een regeling ook onmiddellijk de geheele samenleving zal veranderen. Ook het allerbeste nieuwe systeem zal tijd noodig hebben om de maatschappij in de goede richting te veranderen. En daarbij zal het van groot belang zijn, als die verandering niet slechts in enkele landen beproefd wordt, maar in meer, omdat alle economische vraagstukken hun internationalen kant

hebben en uit den aard der zaak met internationale samenwerking gemakkelijker opgelost zullen worden, dan wanneer ieder land alleen voor zich de oplossing zoekt.

Van Italië is de naam corporatieve staat uitgegaan Men koesterde er het ideaal, de sociale vrede te bewerkstelligen door werkgevers en werknemers tot samenwerking te brengen en men wilde dat doen, door de werkgevers op te nemen in de reeds (sinds 1919) bestaande fascistische vakvereenigingen van werknemers. Deze vakvereenigingen noemden zich, ter onderscheiding van communistische, socialistische en andere, „corporaties" teneinde reeds in den naam tot uitdrukking te brengen, dat hun doel niet was strijd, maar samenwerking. Toen in 1925 het fascisme volledige macht kreeg en men de idealen wilde gaan verwezenlijken, heeft men aan de economische organisatie den naam gegeven van corporatieven staat. Het doel van de corporatieve organisatie was, alle economische factoren tot samenwerking te brengen en er het juiste evenwicht tusschen te brengen en te bewaren, ten bate van het geheele land. De factor moeten heeft men op den duur voor een groot deel opgelost door aan de overwegende meerderheid van het volk het begrip bij te brengen, dat het de moeite waard is, van zijn Vaderland een mooi en sterk geheel te maken, waar men trotsch op kan zijn. Er moet daar te lande wel een fundamenteele sympathie voor de grondgedachte bij de groote menigte bestaan, anders zou de fascistische partij zich niet hebben kunnen handhaven op de wijze, zooals ze dat ge-

daan heeft. We mogen dus veronderstellen, dat de Italianen in de practijk bespeurd hebben, dat de nieuwe ordening, zoo onvolledig als die nog is, toch tot iets beters leidt dan de vroegere toestanden.

In Duitschland is de ontwikkeling nog vrijwel in het stadium der theorie. Op het oogenblik wordt het land feitelijk geregeerd door een kleine groep menschen. De opbouw van de nieuwe economische organisatie gaat uit den aard der zaak niet snel, maar uit de theoretische geschriften kunnen we toch al wel nagaan, op welke wijze men zich de organisatie in hoofdzaak denkt.

In beide landen is de onderste trede van de nieuwe ordening als een (betrekkelijk) locale vereeniging van een bepaald soort belanghebbenden gedacht. In Italië groepeert men de werknemers in hoofdzaak naar het door hen beoefende vak, de werkgevers naar de soort van hun bedrijf. Als grondslag worden de werknemers daar per provincie vak voor vak georganiseerd in vakvereenigingen, zoo noodig met locale secties. De organisatie van de werkgevers geschiedt ook per provincie en dan per bedrijfssoort. Deze provinciale vereenigingen worden in grooter verband samengevoegd voor het geheele land, vak voor vak, bedrijfssoort voor bedrijfssoort. In nog grooter groepeeringen worden alle vereenigingen van een productie tak bijeengebracht, waardoor we de bekende dertiendeeling krijgen:

vereeniging van werkgevers in de	industrie
idem	handel
idem	landbouw

idem — bankwezen
idem — binnenl. verkeer
idem — buitenl. verkeer

vereeniging van werknemers in de industrie
idem — handel
idem — landbouw
idem — bankwezen
idem — binnenl. verkeer
idem — buitenl. verkeer

vereeniging van vrije beroepen en kunsten (geen onderscheid tusschen werkgevers en werknemers).

Het ligt voor de hand, dat in deze groepeeringen vele afwijkingen voorkomen. Niet altijd zal een bepaald belang voldoende in één provincie vertegenwoordigd zijn, om een behoorlijke vereeniging te vormen. Sommige belangen zullen wellicht beter landelijk georganiseerd worden, eventueel met afdeelingen in de provincies. Dat alles hangt af van de omstandigheden. Maar alle speciale regelingen volgen toch den fundementeelen gedachtengang en leiden aldus tot dezelfde uiteindelijke organisatievorm.

In Duitschland wil men de vereenigingen niet baseeren op het vak, dat men beoefent, maar op de bedrijfssoort, waarbij men werkt. Verder wil men in iedere bedrijfssoort drie vereenigingen maken, die van de ondernemers, die van de beambten en die van de arbeiders. Zoo zal dus een boekhouder in een landbouwbedrijf ingedeeld worden bij de vereeniging van beambten in het landbouwbedrijf. Zijn collega, die op

een bank werkt, zal lid worden van de vereeniging van bankbeambten. Een eventueele vereeniging van boekhouders zal vakbelangen behartigen, niet de belangen van de vakgenooten.

Ook in Duitschland wil men de eenvoudigste vereenigingen op een bepaald klein territoir vormen (Bezirk) en daarna in telkens grooter groepeering bijeenbrengen (Kreis, Land, Reich) tot een indeeling volgens eenzelfde gedachtengang als die in Italie tot de dertiendeeling heeft geleid.

Dit soort vereenigingen, in Italië zoowel als in Duitschland, van de eenvoudigste tot de allergrootste, heeft tot taak te zorgen voor de belangen van de vak- en bedrijfsgenooten. Maar dat kan zulk een vereeniging alleen, als ook werkelijk alle vakgenooten er lid van zijn of tenminste aan de besluiten van de vereeniging gebonden en in elk geval de vereeniging ze volledig vertegenwoordigt. Daartoe is noodig, dat er voor ieder vak en voor iedere bedrijfssoort slechts één vereeniging wordt toegelaten op ieder bepaald territoir, omdat concurrentie tusschen de vereenigingen er toe zou kunnen leiden, dat voor een deel der vak- en bedrijfsgenooten de eene regeling gold en voor een ander deel een andere. Bovendien kan een vereeniging zich eerst krachtig laten gelden, als ze weet alle belangen van haar soort te vertegenwoordigen, zoodat ze niet eerst met andere vereenigingen behoeft te overleggen over een gemeenschappelijk program van actie met de mogelijkheid, dat door gebrek aan samenwerking niets tot stand komt. Daartoe is dan ook noodig, dat ieder

vak- of bedrijfsgenoot lid moet zijn, of wel, lid of geen lid, door de besluiten en contracten van de vereeniging gebonden wordt. Deze laatste regeling voorkomt moeite met onwilligen en onverschilligen.

In deze vereenigingen worden de locale leden tot elkaar gebracht teneinde tot onderlinge samenwerking te komen. De grootere groepeeringen geven aanleiding de belangen van vak- en bedrijfsgenooten van ruimer, niet locaal, standpunt te overzien en bv. ongewenschte verschillen in arbeidsvoorwaarden weg te nemen. In de grootste groepeering, naar economischen tak, komt men reeds tot een gevoel van samenhang tusschen bv. alle werkgevers in de industrie of alle industrieele werknemers. Deze groepeeringen leiden tot een behoorlijk sterke positie. De versnippering, die nu soms tot machteloosheid doemt, zal daar niet bestaan, zoo noodig zal een belang behartigd worden door een aaneengesloten, alle belanghebbenden omvattende groep.

Een dergelijke regeling zal in ieder land ook zonder Gleichschaltung mogelijk zijn, indien deze vereenigingen zich bepalen tot datgene, wat alle volksgenooten gemeen hebben, economische belangen, en zich onthouden van al wat persoonlijke aangelegenheid is.

Deze samenwerking naar binnen, sterkte naar buiten heeft al dadelijk gevolgen op dergelijk terrein als dat van collectieve contracten. In een corporatief geordende staat zal het niet voorkomen, dat werknemers of bedrijven, door zich buiten het collectief contract te houden, op bizondere wijze kunnen concurreeren,

om de eenvoudige reden, dat allen lid zijn van, althans gebonden door, de contract sluitende vereenigingen. Aan den anderen kant zullen de collectieve contracten daar geen bepalingen kunnen inhouden, waardoor bepaalde werknemersgroepen of bepaalde bedrijven een buitengewoon gunstige positie krijgen. Dit behoort echter bij de nader te omschrijven maatregelen tot het bewaren van het economisch evenwicht.

Collectieve contracten zullen in een corporatief geordende gemeenschap tot andere, betere, consequenties kunnen leiden en daardoor waarschijnlijk meer gebruikt worden. In Italië streeft men er naar, alle arbeidsverhoudingen onder collectieve contracten te brengen, behalve die, waar de verhoudingen tusschen werkgever en werknemer van zeer persoonlijken aard zijn en een vaststaand contract dus niet op zijn plaats is. Als voorbeeld kan genoemd worden huiselijke arbeid. Ook voor arbeid in vrije beroepen wil men over het algemeen geen collectief contract, omdat daar zoowel de verhouding van werkgever tot werknemer als de verhouding van den werker tot zijn werk geen vaststaand contract toelaat.

De volledige organisatie van alle economisch werkenden en op andere wijze belanghebbenden zal wellicht aanleiding geven de problemen van verzekering, steun, vakonderwijs, enz. opnieuw en vanuit een ander standpunt te regelen. Dat ander standpunt kan bv. zijn de eigen verantwoordelijkheid van de groep, het voor zich zelf en zijn groepsgenooten zorgen. Een

en ander hangt af van de gekozen wijze van groepeeren omdat op dit gebied een indeeling volgens vak ander consequenties heeft dan indeeling volgens werk in bedrijfssoort. In Duitschland wordt de nadruk er op gelegd, dat bedrijfsgenooten, de drie categoriën samen, elkaar steeds moeten helpen, wat dan op den duur de werkloosheid moet doen verdwijnen, evenals een groot deel van de problemen, die men tot nog toe door sociale wetgeving tracht op te lossen.

In het voorgaande betrof de omschrijving alleen vereenigingen tot behartiging van

TEGENSTRIJDIGE BELANGEN

welke vereenigingen ten doel hadden den band tusschen vak- en bedrijfsgenooten te versterken door opheffing van bestaande verdeeldheid. Men houde goed in het oog, dat dit concentreeren op vak- en bedrijfsbelangen, hetwelk de economische kant van de samenleving naar voren brengt en zich uitsluitend daarmede bemoeit, niet noodzakelijk ook maar eenigen invloed behoeft uit te oefenen op Godsdienstige en politieke overtuigingen.

Inderdaad is het in Italië en Duitschland niet mogelijk gebleken het land tot eenheid te brengen onder het bestaande partijstelsel. Men heeft daar één partij moeten stellen inplaats van de vele, die niet tot onderlinge overeenstemming konden komen. In een land echter, waar bestaande politieke partijen het eens kunnen worden over de noodzakelijkheid van aaneensluiting tot het bereiken van volkomen economische samenwerking,

welke partijen dan bereid moeten zijn hun onderlinge geschillen en verschillen op dat punt uit den weg te ruimen en hun programma's zóó te wijzigen, dat inderdaad ieder onderdaan in een der partijen een plaats kan vinden, zal de vorming van een nieuwe partij niet noodig zijn. Een land, waar het partijstelsel er toe leidt, dat ook vereenigingen op economisch gebied slechts mogelijk zijn indien naar partijen gesplitst en onderscheiden, zal onder dit partijstelsel geen werkelijke economische samenwerking bereiken; eventueele samenwerking zal daar steeds een splitsend element — de politiek — bevatten, waarvan men niet weet, op welk tijdstip het zich zal laten gelden.

Naast de reeds omschreven organisatie van het behartigen van tegengestelde belangen, die eigenlijk slechts een uitwerking in unificeerenden zin is van de organisatie vormen, die we reeds kennen, zal moeten komen een organisatie vorm, waardoor tot hun recht zullen komen

SAMENGAANDE BELANGEN.

Naast de reeds bekende tegengestelde belangen — loonkwesties en wat dies meer zij — hebben werkgever en werknemer belang bij voortbestaan, bloei, eventueel uitbreiding van het bedrijf. Maar daarnaast hebben alle economisch geinteresseerden belang bij wat er op economisch gebied, allereerst in eigen land gebeurt. Loonsverhooging en loonsverlaging is niet alleen belangrijk voor den loontrekker en den patroon, maar ook voor den winkelier, wiens klanten er door in een andere positie komen. Inkrimpen van een bedrijf, ont-

nen, die hem verder moeten steunen, wat dan tegenwoordig in hoofdzaak de belastingbetaler is. De gevolgen van steun aan een bepaalden bedrijfstak — denken we een oogenblik aan den landbouw — voelt wel haast iedereen.

Er bestaan reeds enkele organen, die samengaande belangen behartigen of beinvloeden. Maar in een niet corporatief georganiseerden staat beperken deze zich vrijwel uitsluitend tot een oplossing van vraagstukken betreffende een bepaald bedrijf of bedrijfsgroep, en bemoeien zich over het algemeen niet, althans niet systematisch, met den invloed van door hen te treffen regelingen op andere economische groepen. Volgens de nog in vele landen vigeerende gedachtengang is fragmentarische regeling van bepaalde gevallen voldoende. Algeheele systematische regeling wordt niet noodig geacht. Men vindt den onderlingen (concurrentie) strijd beter dan gezamenlijken strijd tegen de omstandigheden.

In Italië is men begonnen met de veronderstelling, dat, als eenmaal werkgevers en werknemers in één vereeniging waren samengebracht, de oplossing gevonden zou zijn en de zoo gewenschte samenwerking het land tot bloei zou brengen. In de practijk bleek een dergelijk samengaan alleen mogelijk in gevallen, waar werkgevers en werknemers in heel kleine bedrijven in nauw persoonlijk contact met elkaar staan en vrijwel tot dezelfde bevolkingsgroep behooren. In een kleine onderneming, waar de patroon een half of een heel dozijn werknemers onder zich heeft en waar

ieder werk niet tot in finesses gespecialiseerd is, waar allen een overzicht van het bedrijf hebben en er persoonlijk belang in stellen, is de verhouding anders dan in groote bedrijven. In een eenigszins belangrijke onderneming heeft de werkgever te maken met kantoorpersoneel, technisch personeel, werklieden en wat niet al. De belangen van deze groepen gaan niet steeds samen. Niet alle groepen staan in eenzelfde verhouding tot den werkgever. Als men het geheele personeel in één vereeniging brengt, of in twee (beambten en werklieden) zooals in Duitschland het plan is, zal het de vraag zijn, of alle werknemersbelangen goed tot hun recht komen in zulke, uit zeer heterogene bestanddeelen samengestelde vereenigingen. En dan komt nog de kwestie, hoe en op welke basis de werkgever of werkgeversvereeniging met deze ietwat verwarrende werknemersvereenigingen zal moeten overleggen en hoe men tot samenwerking en behoorlijke resultaten moet komen. Is daarbij overwicht van den kant van den werkgever uitgesloten? En hoe ontkomt men aan het gevaar, dat juist door een dergelijke groepeering, die *in* een bedrijf partijen tegenover elkaar zet, de verhouding verscherpt wordt? Als men de menschen tot samenwerken wil brengen, zal het waarschijnlijk beter zijn, de tegengestelde belangen in grooter complex te behandelen en locale geschillen zooveel mogelijk te vermijden.

Nadat deze eerste poging feitelijk mislukt was, heeft men in Italië in 1926 een wet gemaakt, die een tweede soort groepeering wilde beproeven. Deze wet

omschreef corporaties als te zijn vereenigingen van vereenigingen van werkgevers en vereenigingen van werknemers. Ook deze tweede proef is vooralsnog niet geslaagd, tenminste tot nog toe is geen corporatie in werking getreden en van de nieuwe corporaties, tot welker oprichting onlangs besloten werd, weten we nog niet precies, hoe deze geconstrueerd zullen worden.

De omschrijving vereeniging van vereenigingen van werkgevers en vereenigingen van werknemers, zegt verder niet, hoe groot deze vereeniging, dit soort corporatie, zal moeten zijn. Zulk een vereeniging zou bv. mogelijk zijn voor een bepaalden tak van nijverheid en zou dan een niet overmatig groote groepeering zijn. Hier zou nog sprake kunnen zijn van persoonlijke belangstelling over en weer, al zal dit veel minder zijn dan in de kleine bedrijven, waar ook nog persoonlijk contact bestaat. De moeilijkheid is echter, welke vereenigingen zulk een corporatie zullen samenstellen. Over het algemeen zullen aan den eenen kant staan een of meer vereenigingen van werkgevers, vast omlijnd, maar aan den anderen kant vereenigingen van werknemers, waarvan misschien slechts een deel der leden in dat bepaalde soort bedrijven werkzaam is. Een vakvereeniging van electriciens, om een voorbeeld te noemen, zal kunnen omvatten werknemers uit meerdere soorten fabrieksbedrijven, van winkels in electrische artikelen, zeeschepen, kortom van alle bedrijven, waar men met electriciteit te maken heeft. Moet nu zulk een vakvereeniging van electriciens lid worden

van meerdere corporaties?

Van te voren staat niet vast, dat een dergelijke vakvereeniging in iedere corporatie de belangen van haar leden op dezelfde wijze zou moeten behartigen. Geeft dat geen kans op verwarring? In Italie heeft men dit soort corporaties niet ingesteld. Het lichaam, dat voorloopig door haar afdeelingen het werk heeft laten doen, dat besturen van corporaties zouden moeten doen, de Nationale raad voor corporaties, heeft gearbeid als ware iedere afdeeling het hoofd van een zeer veel grootere corporatie, welke een geheele productie tak omvatte, zooals industrie, landbouw enz.

In een zeer groote groepeering gaat de oorspronkelijke gedachte van het zoeken van samenwerking tusschen werkgevers en werknemers eigenlijk verloren en komt daarvoor in de plaats een bevel van bovenaf, en is de kans groot, dat dit overgaat in een bevel van overheidswege.

In Duitschland wil men de onderste trap van samenwerking tusschen vereenigingen tot stand brengen, door voor iedere bedrijfstak per Bezirk de drie vakvereenigingen (van ondernemers, beambten en arbeiders) te vereenigen tot een Bond, welke dan voor de samenwerking van alle bij die bedrijfstak geinteresseerden moet zorgen. Deze bonden worden in steeds grooter groepeering samengevoegd met als hoogste top een Reichsbund, en deze rijksbonden, die telkens een bedrijfssoort omvatten, zullen per Stand in nog grooter groepeeringen worden samengebracht in een Reichskammer.

Het ontbreken van een volledige regeling levert noch in Italië, noch in Duitschland, moeilijkheden op, de in die landen aan het hoofd staande partij kan (gelijk in Italië reeds het geval was) de te verrichten werkzaamheden opdragen aan een ander lichaam. Dan gebeurt al vast het werk en behoeft men met de organisatie zelf geen haast te maken.

Het is de vraag, of „corporaties" wel ooit zullen blijken de juiste lichamen te zijn, om de corporatieve gedachte te verwezenlijken, de gedachte van zoo ver mogelijk doorgevoerde samenwerking, maar dan geen samenwerking alleen ten bate van een groep, maar van het geheele land. Zoo wenschelijk samenwerking is in een bedrijf, in een bedrijfsgroep, zoo zeker is die niet wenschelijk zonder meer. Samenwerking, die kan leiden tot overwicht van een bepaald belang, ten koste van het economisch evenwicht, ten koste van het algemeen belang, zal in een corporatief georganiseerden staat niet geduld kunnen worden. Samenwerking in een bepaalde groep ten koste van andere groepen heeft eenzelfde uitwerking als overheidssteun aan een bepaalde groep. Dergelijke evenwichtsverstoringen gaan toch altijd ten koste van anderen.

Voor de wel gewenschte samenwerking, die zich niet bepaalt tot een groep, maar die ten slotte het geheele land omvat, die rekening houdt met alle economische belangen in een land, zullen organen moeten worden ingesteld, die in staat zijn al die belangen te overzien, dat zullen dus organen zijn, waar alle economische belangen samenkomen. Men kan het zonder

dergelijke organen doen in landen, waar een regeering is, die in staat en bereid is deze verantwoordelijke taak geheel op zich te nemen, maar bij ontbreken daarvan zal uit het volk de instantie gevormd moeten worden, die dit werk doet. Buitendien zal zelfs de krachtigste regeering nog wel advies en bijstand wenschen, vandaar dan ook in Italië en Duitschland het project van de hieronder omschreven lichamen. Hoever de rechten en plichten van deze lichamen zich zullen uitstrekken, hangt af van wat er mee beoogd wordt, wat men er van verlangt.

In een corporatief georganiseerden staat vindt men in iedere provincie (of ander territoir) alle economische belangen georganiseerd in de verschillende (provinciale) vak- en bedrijfsvereenigingen, eventueel in secties van interprovinciale of landelijke vereenigingen. Indien de vertegenwoordigers van deze vereenigingen bijeenkomen, vormen zij een vertegenwoordiging van alle economische belangen in een provincie.

Op dezelfde wijze vormen de hoofden van de allergrootste economische vereenigingen tesamen een Nationalen Economischen Raad.

In Duitschland wil men alle economische vereenigingen per Bezirk in een Bezirkswirtschaftsrat samenbrengen. Grooter groepeering op dezelfde basis moet dan leiden via Kreiswirtschaftsrat en Landeswirtschaftsrat tot een Reichswirtschaftsrat.

Omtrent de constructie van deze raden is verder nog niets bekend, het zal van belang zijn na te gaan, in hoeverre de menschen, die er in zitting zullen nemen,

tevreden zullen zijn met uitsluitend adviseerende functie.

Het is echter zeer wel mogelijk, aan deze economische raden een belangrijke positie te geven, vooral in een niet dictatoriaal geregeerd land, waar behoefte bestaat aan een deelnemen door het volk aan de regeling van het economisch leven van het land. Hier zijn alle economische factoren vertegenwoordigd en indien de vak- en bedrijfsvereenigingen gezorgd hebben voor afvaardiging van bekwame menschen, is hier de gelegenheid om van een economische regeling tenminste een groot deel der consequenties te overzien, en in elk geval geen maatregel toe te staan, die den een ten koste van den ander zou bevoordeelen. Aan dergelijke lichamen kunnen vele beslissingen worden opgedragen, waar men tot nu toe voor terugschrikt. Aanmoedigen, helpen, verbieden, regelen, samenbrengen van bedrijven, wegnemen van misstanden, kan alleen goed geschieden, als dit niet gedaan wordt door een politiek lichaam, noch alleen door de direct of indirect belanghebbenden, maar door een lichaam, dat het geheele bedrijfsleven vertegenwoordigt. Dan kan al wat er voor en tegen is overwogen worden en zal men die maatregelen kunnen nemen, die men voor het algemeen belang het best acht. Buitendien zullen degenen, die de beslissing nemen, practisch voor de gevolgen verantwoordelijk zijn. Indien de beslissing verkeerd is geweest, zullen zij wederom moeten meehelpen, de daaruit ontstane bezwaren uit den weg te ruimen. Er zal dan geen goedertierende

overheid boven hen zijn, die zal helpen de gemaakte fouten te verbeteren, maar zij zelve, de economisch belanghebbenden zelf, zullen de gevolgen moeten dragen van wat ze beslisten. Onkundigheid van vertegenwoordigers zal dan direct merkbaar zijn in de beurzen van hen, die voor gemaakte fouten zullen moeten meebetalen. Aan den anderen kant zal men ook niet meer te lijden hebben van beslissingen, die uit zuiver politiek oogpunt genomen worden.

In deze lichamen komen we aan de mogelijkheid, het economisch evenwicht te zoeken. Daartoe zal de opperste economische raad zeer belangrijke bevoegdheden moeten krijgen. Misschien is de eenige goede oplossing die, welke Italië gaf, nl. dat de economische raad met uitsluiting van het politiek parlement de bevoegdheid krijgt, tot de economische wetgeving mede te werken. Men kan de oplossing ook vinden, door voor economische onderwerpen een overwicht van den economischen raad op het parlement te scheppen. Wellicht zal het ook van belang zijn, den economischen raad invloed te geven op de beslissingen van gemeenteraden e.d.

Men mag hopen, dat de economische raden de consumentenbelangen niet uit het oog zullen verliezen. In de tegenwoordige samenleving is niemand verantwoordelijk voor het schaden van die belangen. Economisch evenwicht is echter slechts mogelijk, als geen enkel economisch belang, en dat is het consumentenbelang toch zeer zeker ook, wordt verwaarloosd. Het behartigen daarvan zal een belangrijk onderdeel van

de taak van de economische raden zijn en wellicht zal zulks daar gemakkelijker geschieden dan elders, omdat de economische raden zoo zijn samengesteld, dat niet één belang den hoofdtoon voert.

De economische raden kunnen nog andere belangrijke werkzaamheden verrichten. Zij zijn de aangewezen lichamen om in economische geschillen hetzij zelf uitspraak te doen, hetzij de juiste bijzitters of deskundigen aan te wijzen tot bijstand van een specialen rechter voor economische geschillen. Een dergelijke rechtspraak zou alle redenen tot staking of uitsluiting wegnemen, zoodat deze dan volledig verboden kunnen worden, wat aan de bedrijfsvrede ten goede zal komen. Verder zou aan een dergelijken rechter uitspraak gevraagd kunnen worden over de billijkheid van bestaande contracten, die volgens belanghebbenden door veranderde omstandigheden niet langer in hun eersten vorm voortgezet behooren te worden. Langdurige contracten kunnen tot ongewenschte toestanden aanleiding geven, waarvan niet alleen een of beide partijen de dupe worden, maar ook indirect belanghebbenden. Een orgaan, dat op economische gronden ten bate van het algemeen belang een verandering kan bevelen, zal goed werk kunnen doen.

Het zal werkgevers en werknemers in behoorlijke positie tot elkaar brengen en noodzakelijke veranderingen in arbeidsvoorwaarden niet langer doen afhangen van de machtspositie van partijen. Het zal tusschentijdsche verandering in collectieve contracten mogelijk

maken. Het zal ten slotte ook in andere gevallen, waar een nieuwe regeling op economische gronden noodig is, kunnen ingrijpen.

Bij de waardeering van de mogelijkheden, die het instituut van economische raden in zich sluit, moet in het oog gehouden worden, dat als men de Italiaansche dertiendeeling of een dergelijke groepeering tot grondslag neemt, de economische raden colleges zullen zijn, waar die belangen paritetisch vertegenwoordigd zullen zijn, zoodat numeriek overwicht uitgesloten is. Ook de werkwijze kan dan eenvoudig zijn, in zooverre, dat deze economische raden zullen bestaan uit dertien leden, hoofden van groepen, die bij detail beraadslagingen zeer gemakkelijk vertegenwoordigers van belanghebbende onderdeelen van hun groep als bijzitters kunnen oproepen.

Door een corporatieve staatsinrichting wil men dus een land tot een volledige economische samenwerking brengen. Allereerst binnen de landsgrenzen, waar de menschen elkaar en de gemeenschap dan niet meer noodeloos en ongestraft zullen kunnen benadeelen door gebrek aan samenwerking. De wijze, waarop tegengestelde belangen tot hun recht zullen komen, zal er volledig geregeld zijn. De samengaande belangen, de samenwerking in hoogeren zin, ten bate van het geheele land, vinden er organen, die er voor moeten zorgen, dat alles zoo in elkaar grijpt, als het algemeen belang zal vereischen. Men zal streven naar een waarlijk volledige economische eenheid van het land. Dit geeft dan buitendien een geheel andere po-

sitie ingeval van internationale onderhandelingen en verdragen.

Het is verder niet uitgesloten, dat, als een groep landen het interne economische leven geregeld zal hebben, men behoefte zal gevoelen de binnenlandsche regelmaat ook in de internationale economische betrekkingen te brengen en dan zal men door internationale regeling kunnen bereiken, wat bij de tegenwoordige ongeregelde toestanden niet mogelijk is.

* * *

Er zijn nog andere projecten, waaraan men ook den naam geeft van corporatieve ordening. Meestal bedoelt men daarmede het ontwikkelen van reeds bestaande en nog te vormen „corporaties" (in ons land bv. havenschappen en andere .. schappen) met daarnaast het organiseeren van werkgevers en werknemers in vereenigingen, grootendeels in den geest van de bestaande groepeeringen.

Men gaat daarbij uit van de gedachtengang, dat elk belang, dat groot genoeg is, dat zich organiseert of door de overheid georganiseerd wordt, deel behoort te hebben aan het staatsbestuur.

In ons land bestaat reeds de administratieve organisatie van het land in provincies, gemeenten, waterschappen, veenschappen. Dit is een organisatievorm van de bestuursfuncties van de overheid, in bepaald verband. De centrale overheid laat een deel van haar taak door meer locale overheden verrichten, er blijft echter door alles heen een verband met de hoogste

overheid, die in uiterste gevallen zelf de teugels in handen neemt.

Nu willen dan sommige naast deze publiekrechtelijke lichamen nog andere lichamen stellen, bv. werkgevers-organisaties, werknemers-organisaties en dergelijke. Maar deze lichamen hebben in de samenleving een geheel andere taak en wel het behartigen van de belangen van hun leden, het samenwerken met andere organisaties tot verhooging van welvaart, productie, consumptie, enz. Deze lichamen hebben geen bestuursfunctie en ook al wordt aan hen verordenende bevoegdheden gegeven, dan worden ze daardoor nog geen bestuurslichamen. Ze hebben een economische taak, welke anders is dan de bestuurstaak. Zouden ze met bestuurslichamen tezamen moeten zorgen voor het landsbestuur, dan zou er kans bestaan, dat óf het bestuur zich zou gaan bemoeien met economische kwesties, waar het wellicht verkeerden invloed op zou uitoefenen, (overheids-exploitatie heeft niet altijd goede resultaten) óf het bestuur zich te zeer zou laten beinvloeden door de economie, wat ook weer niet altijd goede gevolgen heeft.

Het is beter, dergelijke uiteenloopende belangen ieder hun eigen ontwikkeling te laten doormaken. Zij ontmoeten elkaar toch in het hoogste regeeringscollege en dat is de plaats, waar zij naast elkaar kunnen samengaan.

Uit dien hoofde kan men aan het laatst genoemde project de kwalificatie corporatief ontzeggen. De grondslag van de corporatieve gedachte is samenwer-

ken, streven naar één doel, en die taak moet men opdragen aan wat van nature hetzelfde doel heeft.

De bestuurslichamen vormen reeds een hierarchisch geheel, dat door aanvulling met heterogene bestanddeelen slechts verstoord kan worden.

De nieuwe economische organisatie met haar geheel nieuwe taak behoort haar eigen weg te vinden.

Bedrijfschappen, zooals in de Encycliek Quadragesimo Anno omschreven, zijn weer een ander soort lichamen. Deze Encycliek, die aandringt op herstel van bedrijfschappen, noemt het organisaties „waarbij de menschen niet ingedeeld worden volgens de plaats, die zij op de arbeidsmarkt innemen, maar volgens de functie, die ieder verricht in de maatschappij. Want evenals degenen, die in elkaars nabijheid wonen, natuurlijkerwijze een gemeente vormen, zoo worden ook zij, die eenzelfde vak of beroep uitoefenen van economischen of naderen aard, door de natuur er toe geleid om zekere organisaties of lichamen te scheppen". De eenheid tusschen deze afzonderlijke organisaties wordt bewerkstelligd door de „samenvoegende kracht, (welke) ligt eerstens in het feit, dat werkgevers en werknemers van een zelfde „bedrijfschap" gemeenschappelijk goederen produceeren of diensten verrichten en vervolgens in het algemeen welzijn, waartoe alle „bedrijfschappen" zonder uitzondering, ieder naar vermogen, in eensgezindheid moeten samenwerken."

Dit is een uiting, die geheel is in wat men mag noemen „corporatieven geest". Met instemming leest

ook de niet-Katholiek, dat deze Encycliek de bevordering van de samenwerking sterk aanbeveelt.

Met de practische uitwerking houdt de Encycliek zich niet bezig, maar wil deze blijkbaar overlaten aan wie voor de problemen gesteld wordt. Zoo te zien laat de omschrijving zoowel van bedrijfschap als van de wijze, waarop samenwerking gezocht moet worden, voldoende ruimte om de constructie geheel aan te passen aan wat locaal gewenscht lijkt, zoodat rekening gehouden kan worden met de eigenaardigheden van ieder volk.

Bedrijfsraden zijn natuurlijk wel lichamen, die in een economische regeling zouden kunnen thuisbehooren. Zullen ze echter niet te kampen krijgen met dezelfde bezwaren als indertijd in Italie het eerste project, toen men meende, dat bedrijfsvrede te bereiken was door het bij elkaar brengen van werkgevers en werknemers? Bedrijfsraden beoogen alleen samenwerking te brengen in bepaalde groepen. Ze zijn geen organen, die voor het evenwicht met de rest van het economisch leven hebben te zorgen. Het is niet uitgesloten, dat ze andere belanghebbenden zullen benadeelen en tot strijd tusschen verschillende groepen aanleiding zullen geven. Ze brengen op zijn best vrede in een bedrijf, bedrijfsgroep, maar geen bedrijfsvrede. Want bedrijfsvrede komt pas, als alle bedrijven in onderling evenwicht vreedzaam werken.

Men hoort wel eens beweren, dat een corporatieve organisatie de oplossing zal zijn voor vele moeilijkheden. Wie dit zoo zegt, vergeet, dat een organisatie-

vorm, en dat is een corporatieve ordening ook, een instrument is, en dat het resultaat, hetwelk er mede wordt behaald, afhangt van de menschen, die het instrument hanteeren.

De Italiaansche fascisten en de Duitsche nationaalsocialisten hanteeren hun organisatie-vorm op hun wijze, om er de door hen gewenschte resultaten mede te bereiken. Ieder ander land kan ook een corporatieve ordening invoeren, indien er een regime is, dat zulks wenscht. Een besluit in die richting moet echter wel baseeren op den geest van het volk, omdat, als die geest niet dusdanig is, dat een corporatieve ordening een levende organisatievorm kan worden, iedere poging op teleurstelling zal uitloopen.

Geen behoorlijke corporatieve regeling kan tot stand komen zonder de overtuiging, dat samenwerken noodig is, dat (groeps) samenwerking zonder evenwicht met het economisch leven van geheel het land onvoldoende is, en ten slotte, dat voor een behoorlijke regeling noodig is, dat allen medewerken en niemand de gelegenheid krijgt er zich aan te onttrekken.

Samenwerken en evenwicht sluit veel in en uit, wat niet onmiddellijk aangenaam is. Het sterke besef van de noodzakelijkheid zal de noodwendige voorwaarde voor het slagen van een corporatieve ordening zijn.

Men veronderstelt wel eens, dat een corporatieve ordening onafwendbaar moet uitloopen op protectie, autarkie, planwirtschaft, enz. Deze gedachtengang is niet juist. Een volledige regeling van ons economisch leven sluit in, dat maatregelen getroffen worden, welke ge-

acht worden te zijn in het werkelijk algemeen belang. We weten nu wel, dat onder verschillende omstandigheden het algemeen belang op verschillende wijzen het best gediend wordt. Dat sluit dus in, dat bij het nemen van een beslissing uitsluitend moet worden nagegaan, wat op een gegeven oogenblik onder gegeven omstandigheden het best is.

Dezelfde gedachtengang sluit in, dat men gebruik zal maken van alles, wat het economisch leven zal kunnen bevorderen. De vrees, dat dergelijke belangrijke economische factoren als initiatief, ondernemingsgeest, aan banden gelegd zullen worden, is ongegrond en volkomen in strijd met de wensch naar samenwerking — niet tegenwerking — die voorop is gesteld; behalve dan voor de gevallen, waar een dergelijk initiatief, dergelijke ondernemingsgeest, ontoelaatbaar zijn, omdat ze nadeel berokkenen aan de gemeenschap.

Op het thema, hoe een corporatieve ordening alle economische krachten het best ten bate van de gemeenschap tot hun recht zal kunnen laten komen en in hoeverre ze aan banden gelegd moeten worden, kan met alle mogelijke varianten voortgeborduurd worden.

Als we nu nog eens nagaan, wat uitdrukkingen als corporatieve staat en corporatieve staatsinrichting beteekenen, dan komen we tot de slotsom, dat deze benamingen ietwat verwarrend werken.

Men bedoelt er in geen geval mede een nieuwe staatsvorm naast de monarchie of de republiek. Een corporatieve staat wil men zoowel onder een monarchie (Italië) als onder een republiek (Duitschland) verwe-

zenlijken. Zelfs degenen, die een corporatieven staat gelijk stellen met een fascistischen staat, stellen dezen fascistischen staat niet als nieuwen staatsvorm, maar als een staat, waar een nieuwe geest in het volk gebracht is.

Een corporatieve staat beduidt dus uitsluitend — we zagen het trouwens reeds eerder — een interne organisatievorm. En waar deze organisatievorm zich niet bemoeit met dergelijke gebieden van ons staatkundig leven als justitie, waterstaat, buitenlandsche zaken, Kerk, enz. is eigenlijk de benaming corporatieve staat onjuist. Deze organisatievorm omvat niet het geheele staatkundig leven, niet den staat in zijn geheel.

Bedenkt men, dat een corporatieve ordening uitsluitend betreft het economisch leven van een land, dan krijgt men een duidelijker beeld van de consequenties.

Waarbij men dan niet moet vergeten, dat indien er eenmaal een geestesgesteldheid is, die een economische ordening op corporatieve basis mogelijk heeft gemaakt, deze nieuwe geest, de wensch tot evenwichtige samenwerking zich ook op andere gebieden van ons gemeenschapsleven zal doen gelden.

Als we nagaan, wat een corporatie eigenlijk zou moeten zijn, hoe deze zou moeten worden gevormd, welke rechten en plichten er aan moeten worden toegekend, en wat ten slotte het werk is, dat van een corporatie verwacht wordt, komen we tot de slotsom, dat de constructie een zeer moeilijk en delicaat werk zal zijn; dat de werkzaamheden, welke aan een corporatie worden toegedacht, eigenlijk veel beter door

een ander orgaan (het orgaan tot het bewaren van het economisch evenwicht) kunnen worden gedaan; nog sterker, dat een corporatie eigenlijk niets zal mogen doen zonder dit orgaan, hetzij dat dit orgaan de leiding neemt, hetzij, dat het moet goedkeuren wat een corporatie doet of gedaan heeft. Daarbij komt nog de vrees, dat een te sterke corporatie ongewenscht overwicht zal krijgen. We kunnen dus de vraag stellen, of het niet in elk geval beter is, nooit corporaties te vormen. De kostbare nieuwe corporatieve gedachte komt veel beter tot zijn recht, als het land in zijn geheel als één corporatie wordt beschouwd, waarvan alle leden tesamen streven naar één doel. Voor de gevallen, waarin corporatief overleg in engeren zin noodig of wenschelijk zal zijn (beslechting van geschillen, treffen van een gezamenlijke regeling) zou men kunnen overwegen, of het niet practischer is volgens een bepaald systeem telkens een corporatie ad hoc te vormen, die na gedane arbeid zich weer zal oplossen. Dan ontkomt men aan de moeilijkheid, dat een corporatie niet behoorlijk te begrenzen is, door voor ieder geval de mogelijkheid te geven de grenzen anders te trekken, wat aan het werk der corporaties en de juistheid van hun standpunt ten goede zal komen. Ongewenscht overwicht zal een dergelijk ephemeer lichaam niet krijgen. En mocht op den duur toch groepeering in vaste corporaties wenschelijk blijken, dan zal men te doen hebben met de zoozeer opgewenschte groei van onder op en op grond van opgedane ervaring zal de juiste regeling te maken zijn. De niet vaste corporaties zouden een van boven op-

gelegde groepeering kunnen zijn, die evengoed te verdragen is als zooveel andere overheidsmaatregelen voor bepaalde gevallen.

De Italiaansche regeling gaat den laatsten tijd deze richting uit. De corporaties, die men daar nu wil vormen, worden zeer groote lichamen en zullen ieder een tak van de productie omvatten, waarschijnlijk echter een kleinere tak dan die der dertiendeeling. Deze corporaties zijn niet meer bedoeld voor het oorspronkelijk corporatief overleg, maar het zijn lichamen met een speciale taak. De definitie van de Nationale Raad der Corporaties is, dat een corporatie is een instrument, dat onder oppertoezicht van den Staat de discipline van de productie-krachten verwerkelijkt. Hun aantal zal klein zijn en alleen groote productie-takken omvatten. Hun plichten zijn verzoenen, raadgeven en via den economischen raad wetgeven in den vorm van regelingen betreffende de economische werkzaamheid.

In den loop der jaren is bij de beraadslagingen over de vraag, hoe corporaties gevormd moeten worden, wat de grondslag er van moet zijn, gebleken, dat er twee hoofdopvattingen waren. De een wil corporaties vormen op basis van de categorie, de ander op basis van de productiekring. Categorie is bv. de metaalnijverheid, zeescheepvaart, bankwezen. Dit fundament heeft een aantrekkelijke eenvoud, men meent te weten, waar men aan toe is. Deze eenvoud heeft echter zwakke plekken, want beoefent nu bv. iedereen, die in de metaalnijverheid werkzaam is, een vak, dat uitsluitend bij metaalnijverheid te pas komt? Laat ons een oogenblik weer aan

electriciens denken, die ongetwijfeld in metaalfabrieken werkzaam kunnen zijn, maar voor wie het geenszins is uitgesloten, eenigen tijd later in een geheel anderen tak van nijverheid te arbeiden. En kantoorpersoneel?

Een corporatie op basis van een productiekring zou er weer heel anders uitzien. Nemen we de productiekring brood, welke dan zou moeten omvatten allen, die tot het brood medewerken. De aantrekkelijkheid ligt hier in het besef van saamhoorigheid, dat wederkeerig de bakker, de graanhandelaar, de molenaar, enz. leeren. Het zwakke punt is weer de omgrenzing. Hoever strekt zich de kring uit van hen, die bij de productie van brood betrokken zijn? De landbouw? De fabriek van landbouwwerktuigen, de kunstmestfabriek? Duizend onbeantwoorde vragen.

De moeilijkheid om een corporatie op de eene zoowel als op de andere wijze te omgrenzen, zoo dat die begrenzing duidelijk is en aan de eischen van de practijk beantwoordt, zal wel de hoofdreden zijn, waarom men in Italië niet tot het instellen van corporaties was overgegaan.

Het nieuwe project wil daar nu aan de moeilijkheden ontkomen, door de corporaties zoo groot te maken, dat ze zoowel de eene als de andere basis tegelijk omvatten. Men wil dat doen, door een slechts weinig kleinere indeeling te maken dan de bekende indeeling in industrie, handel, enz. De aarzeling van de Italianen is verklaarbaar door de moeilijkheid om zelfs op die manier de bezwaren te ondervangen. Zelfs die zeer groote en breede lijnen geven waarschijnlijk geen duidelijke omgrenzing.

In elk geval zouden dat geheel andere corporaties worden dan de oorspronkelijke gedachte.

Men heeft de idee van het vormen van corporaties nog niet losgelaten, en om nu toch een instantie te vormen, waar corporatief overleg in engeren zin, dus meer volgens de oorspronkelijke opzet, kan plaats hebben, heeft men, voor de gevallen, waarin zulks gewenscht zal blijken te zijn, een regeling voorgesteld van secties van corporaties, die naar behoefte geval voor geval gevormd zullen worden en na gedanen arbeid zullen verdwijnen. Deze secties zijn niet omlijnd, zoodat ze in elk geval groote elasticiteit kunnen hebben.

De nieuwe corporaties zullen onder oppertoezicht van den staat de productiekrachten verwerkelijken. Het accent wordt speciaal gelegd op productie; de staat zal voorschrijven, welke productie wenschelijk is, en de corporaties zullen dezen wensch trachten te verwezenlijken. Dit beperkt de werkzaamheid van de corporaties tot een bepaald — zeer belangrijk — gebied. Het is echter heel wat anders dan de opvatting, dat „corporaties" den staat zullen vormen en besturen.

De corporaties worden dus staatsorganen ter regeling van de productie, waartoe ze eenige noodige bevoegdheden krijgen. Verordenende bevoegdheid alleen via den economischen raad, dus niet onafhankelijk. Men kan het misschien zuiverder stellen als het recht van initiatief voor verordeningen betrekking hebbende op de productie, welk initiatief dan door den economischen raad al of niet in een verordening wordt omgezet.

Verzoenen, bijleggen van geschillen, kan een belang-

rijke functie zijn betreffende interne aangelegenheden van bedrijven.

Raadgeven aan de regeering duidt wederom op een positie van niet onafhankelijkheid.

Behalve dan de productie, blijft heel het economisch en staatkundig leven buiten de sfeer der corporaties. Wat ook eigenlijk voor de hand ligt. De constructie van de corporaties leidt er toe, dat ze één soort belangen overzien en voor de behartiging daarvan uitstekende diensten kunnen verleenen. Overzicht van het geheel ligt niet op hun weg. Daarvoor is in Italië een sterke, onpolitieke regeering, bijgestaan door een economischen raad. Elders zou voor een dergelijke functie wellicht een speciaal orgaan ingesteld moeten worden.

Men ziet dus, dat de verwerkelijking van het corporatief ideaal heel wat voeten in den aard heeft. Men kan het slechts bereiken door een organisatievorm, die het geheele land tot een volledige economische eenheid maakt. Daartoe zal men een goed in elkaar passend geheel moeten opbouwen, waarvan de onderdeelen elkaar aanvullen en niet, op welke wijze ook, afbreuk doen.

Voor het probleem, hoe vaste corporaties gevormd moeten worden, is nog geen oplossing gevonden. Voorloopig kunnen we die dus buiten beschouwing laten, wellicht voor altijd, want een noodzakelijk onderdeel van een corporatieve organisatie zijn zij niet.

Wel heeft men ingezien, dat de hoofdzaak, waar het ten slotte bij een economische organisatie om gaat, is het organiseeren van de samenwerking, niet van

groepen, maar van geheel het land. En deze samenwerking, die uitgaat boven de samenwerking in afzonderlijke groepen, moet staan onder leiding van een orgaan, dat het juiste evenwicht tusschen de verschillende factoren bewaart. De economische raden, waaraan deze functie kan worden opgedragen, kunnen op een duidelijk omschreven wijze worden samengesteld, dusdanig, dat de samenstelling ze voor hun taak berekend maakt. Deze organen, die op den duur waarschijnlijk de belangrijkste zullen blijken te zijn, kunnen met niet al te veel moeite ingesteld worden.

De B.

